

BAJAI FÜGGETLEN ÚJSÁG

POLITIKAI HETILAP

A bajai függetlenségi és 48-as párt hivatalos közlönye.

Megjelenik minden szombaton.

Szerkesztőség: Szt.-István-tér 11.
Kiadó: ifj. Wagner Antal
könyvkereskedő.

Felelős szerkesztő:
Dr. Szirmai Vidor
ügyvéd.

Főszerkesztő:
Dr. Reieh Aladár
ország. képviselő.

Főmunkatársak:
Dr. Nyiraty János
Dr. Valentin Emil

Előfizetési árak:
Egész évre 6 kor. Fél évre 3
kor. Negyed évre 1:50. Egyes
szám ára 12 fillér.

Ma született a világ Megváltója.

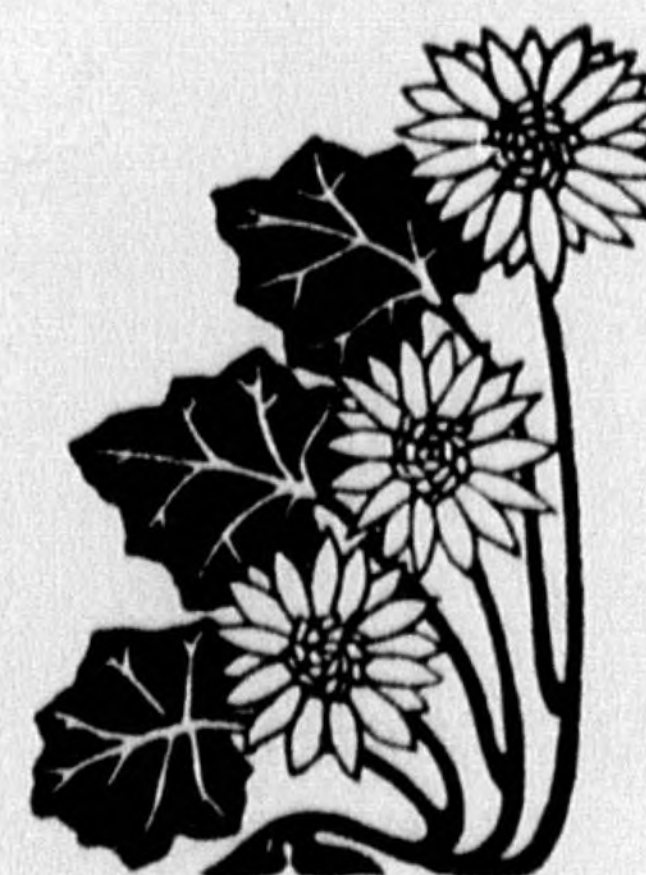
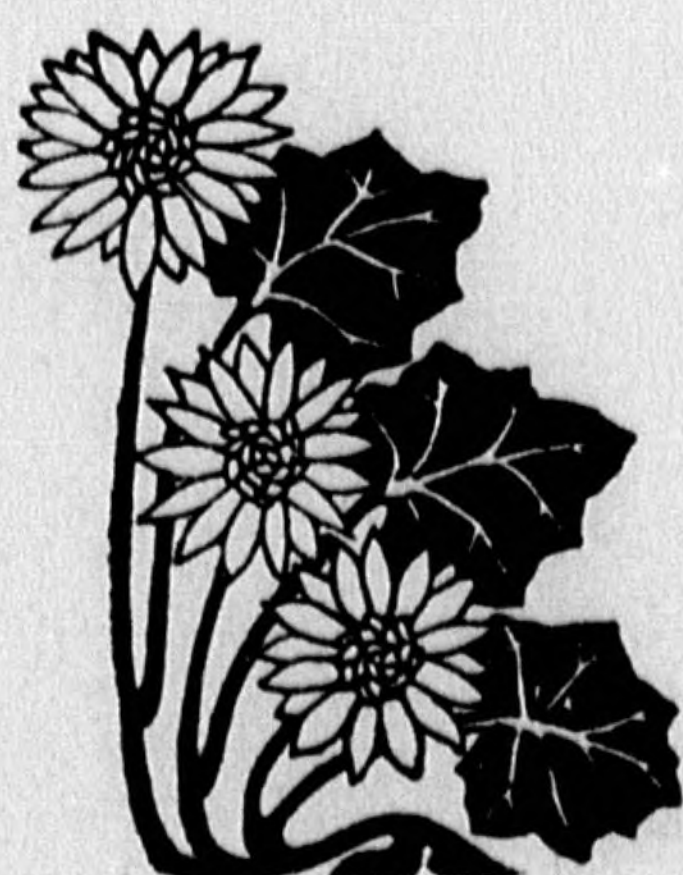
Mit a próféták, ah, megjövendölének:
Az isteni gyermek im' megszületett;
Angyal-ajkról zendül a „Gloria“ ének,
S pásztorok szívében kelt mély érzetet;
Megváltó született — hirdeti az angyal —
S hideg istállóban szénán szendereg,
S mennek a pásztorok mind egyakarattal,
S buzgón imádják a szende gyermeket.

Mit a próféták, ah, megjövendölének:
Az isteni gyermek im' megszületett;
Egy fényes csillagát bámulják az égnek,
Mely vezérli a három bölcseket;
Feltalálni vélik díszes palotába,
Aranyt, töményt, mirhát hozva eleget;
S ime a megváltó — királyok királya —
Rongyos istállóban szénán szendereg.

Mit a próféták, ah, megjövendölének:
Az isteni gyermek im' megszületett;
Nagy rémületére Herodes szívének,
Ki a trónját féltve: örvöng és remeg;
Poroszlóit küldi s iszonyú parancsa:
Le kell gyilkolni a szende kisdedet;
Hasztalan száll lelke égiekkel harcra:
Az eszmét megölni bizony nem lehet!

Mit a próféták, ah, megjövendölének:
Az isteni gyermek im' megszületett;
Szép piros hajnala lett a sötét éjnek,
Fényes világosság gyult a föld felett;
Letörve a lélek súlyos rabigája:
Szabadság szárnyain száll az ég fele,
A szívet megtölti a szeretet árja,
És egy szebb jövőnek gyönyörézte.

Mit a magyar költők, hajh! jövendölgetnek:
Hogy léssen nagy ünnep egykor e hazán;
Oh, csak meghallgatnák ezt is a nagy egek!
S megválna téged egy nagy szellem, hazám;
És letörve lelkünk súlyos rabigája:
Szabadság szárnyain szállna ég fele;
Szívünket megtölné egyetértés bája,
És egy szebb jövőnek édes érzete.

Joachim Ágoston.

Közjogi harcok.

A parlamentárizmus történetében egyedül álló az a küzdelem, a melyet a nemzet immár több mint egy éve folytat nyelvért. Méltán mondhatjuk nemzetinek a küzdelmet, s nem tulajdoníthatjuk azt kizárólag a sokat emlegetett törpe minoritás törvénytelen ellenállásának. Talán a harc kezdetén voltak olyanok és pedig sokan, kik elhibáztoknak tartották az országot a gazdasági válság küszöbén közjogi válságnak is kitenni, és az egységes birodalmi álmok szétfoszlatásával a dinasztia a magyar aspirációkkal szemben elkedvetleníteni, azonban az osztrák részről folyton megismételt kalózkodások közjogunk területén egy akolba hajtották az ellenfeleket, és a közös érzésnek adott hangot Tisza, mikor immár Isten tudja hanyadszor fejtette ki a törvényben lefektetett jogainkat.

A 67-ik évi XII-ik törvénycikk foglalja magában a kiegyezést. Nem törvénynek készült ez a cikkely, hanem *Deák Ferencz* aggódó lelkének megnyilatkozásait vetette bennük a papírra, és mint emlékiratot terjesztette Ő felsége elé. Az érdemre nem sokat tartozik, hogy az emlékiratban foglalt közjogi alap elfogadásához Königrätz is hozzájárult, elég a mai helyzet megértéséhez annyi, hogy a király Deák emlékiratát elfogadta, s hogy mentül előbb visszatérhessünk az alkotmány terére, az emlékirat egyes tételeit paragrafus számokkal látták el

és a nemzet hozzájárulása után megszületett egyik alapvető törvényünk, az 1867-ik évi XII-ik törvénycikk. Ez a magyarázata annak, hogy az érintett törvénycikk nyelvezetében és szerkezetében is elüt a törvények szokásos formájától, a mennyiben nem ritkán az indokolás keretébe tartozó bővebb magyarázat is helyt foglal benne, de főképen azért, mert nem egy helyütt tág teret enged a rossz akaratú félremagyarázásnak. Az az egy azonban bizonyos, hogy ha elfogadjuk is annak szerződésszerű természetét, csakis az uralkodó és Magyarország közt fenforgó ellentétek elsímítására szolgálhatott, ellenben nem sorozható az államszerződések azon fájához, melyek két önálló állam megegyező akaratának eredményei. Hiszen a 67. évi XII. törvénycikk megalkotása előtt a nemzet kiküldöttei megbízásból és hivatalosan soha nem érintkeztek Ausztria megbizottaival, a kiegyezést statuáló törvényünk időrendben is megelőzte Ausztriáét, mi abban a jogfolytonosság elvére helyezkedtünk, a melylyel a 18 évi keserűsége, jogtiprásra, ezer könyre és fájdalomra borítottunk fátyolt és csak saját alkotmányunk biztosításaképpen kötöttük ki Ausztria alkotmányos életét is; míg Ausztria alkotmányos élete csak a saját kiegyezési törvénye folytán, abszoluralkodójának saját ténye, úgyszólván ajándékozása folytán született meg.

Ennek az alapvető tételnek félremagyarázása adta meg a jogot és bátorsá-

got Körber urnak arra, hogy legutóbb a bécsi urak házában közjogunk ellen ismételt kirohanást rendezzen és felállítsa azt a tételt, hogy a kiegyezési törvény államszerződés, mely csak a két állam, — ezuttal Magyarország és Ausztria, — beleegyezésével változtatható meg. És tekintettel arra, hogy Körber már előzőleg az egységes és egész hadsereg eszméjét hangoztatta, a mit az e részben szintén elütő szövegű és tartalmu osztrák kiegyezési törvényből akart kimagyarázni, mi sem természetesebb, mint hogy Körber eleve tiltakozzék az osztrák kiegyezésben lefektetett centralisztikus irányzat megváltoztatása ellen.

Körber úr magashangú nyilatkozatai azonban célt tévesztettek, mert a helyett, hogy megjuhászították volna a nemzetet, egy érzésben összekovácsolták annak legellentétebb politikai pártjait is és most már a közös veszély ellen védekezünk mindnyájan.

A legujabb alkotmányos éra küzdelmei azonban meggyőzhetek mindannyiunkat arról, hogy a magyar kiegyezési törvény még az ideig-óráig tartó szükségleteket sem elégíthette ki és az alkotmány várához az alapot nem szolgáltatathatja, úgy, hogy a védőbástyákat az utódoknak kell kiépíteniök. A törvény alkotói minden jóakaratur és mély hazafiságuktól áthatott parlamentáris érzékük mellett is annyi rést és kibúvó lukat hagytak rajta, hogy azon ellenséges indulatok szabadon járhatnak keresztül és

TÁRCA.

Pillanatképek a színpadról és az életből, vagy mi a tragédia?

Írta: Spitzer Zoltán.

Ragyogva kelt fel a nap. A városka fölötti hegyláncolat ezüst párában úszik, és folyton változó, fantasztikus konturokat rajzol a derült égbolt rózsaszín tengerére. A szakadékokból pára, köd száll föl barnán, sűrűn gomolyogva, mintha egy-egy óriás pipáznék barlangjában, s fűná a füstöt.

Egy halovány leányka kitarja ablakát, s mohón iszsza a hajnal hűvös levegőjét. És amint a szellő csókja hollófürtjeit simogatja, lengeti, olyan mint egy csodaszép vízió. Azt hinném, hogy a hajnal tündére, ha piros volna az arca, s nem ilyen fehér . . . Ez a leány nem aludt egész éjjel; szemei beesve ólmos üregekbe, ajka szederjes, mint a lázbetegé. Söhajtása sem oly könnyű, mint egy feltörekvő hajnali ima, hanem nehéz, mint a bánat.

— Öltözz Iza, öltözz.

Repülnek a percek, gyorsan, mint a halálraítelt utolsó percei. A nap kilép a hegyek mögül: aranyban fürdik egész Hevesvár. Igazán, a természet is legszebb köntösét ölti magára a nagy napon. Kíváncsi néptömegek gyülekeznek az utakon; most érkeznek a vendégek; egyik előkelőbb, mint a másik. Kocsirobogás újra meg újra. »Eljen!« hangzik a vágató fogat nyomán. Ez a miniszter volt, a főispánvőlegény, Radványi Zénó bátyja.

Mélykútiék pompás emeletes házával szemben egy szegényes, zöldre festett ablak. Két muskátli virít benne cserépbén. A két muskátli közül vöröslik egy kócos leányfej; a parádét

bámulja a szeplős Frida, a suszter lánya. Azé a zöldkötényes, púpos suszteré.

Nagyon irigyli a büszke Izát. Jérum, milyen elegáns nép! . . . Az ő esküvőjén (ha ugyan férjhez mehet) a legnagyobb celebritás a cvikeres díjnokooska lesz, a ki minden évben, úgy november közepe után, . . . hóna alatt elhoz papírba csomagolva egy pár sárgacipőt, hogy mázolja feketére, és talpalja meg az apja, a zöldkötényes púpos suszter.

A mint a kocsik robaja döng a kapu alatt, Iza alig bír magával. Ezt a dőrejt hallotta már valahol, Igen, mikor barátnőjét a búskomor, és némileg misztikus Ellát temették. Egy hónapja, — hogy a gyászszekérre tolták koporsóját, az ép ilyen tompított, távoli mennydörgéshez hasonló robajt adott.

— Szegény Iza! Hiába minden. Itt nincs menekülés. Szegénybe sodorni magad, szülőid, rokonságod s a világnak pletyka tárgyául szolgálni? Mit szólna a püspök, ki maga fog titeket esketni? mit szólna, mit? — De tulajdonkép mi a bajod? Tegnap ilyenkor vidám voltál; szólj, szólj, mit akarsz? Lehúzzam az angyalokat lábaiknál fogva az égből? Mi kell, durcás gyerek? Hova gondolsz lányom, hova?

— Tudtad te jól legtitkosabb gondolataimat is anyám. Mégis te biztattál, te csábítottál, — oh, édes anyám!

— Gyerek vagy Iza. Bátorság. Milyen szép vagy, mily jól fog állni rajtad a menyasszonyi ruha. Na, mosolyogj, neved! Tartsd a fejed följebb, vagy meghúzzam a hajadat, kitepem, te komisz! Ne bögj! Mosolyogj, itt a vőlegényed. Nem szabad! Öltözzünk. Nos, szólj neki te is valamit, mert hozzád csapom ezt a tükröt. Ne nyávogj hitvány macskakölyök! aha, itt jön apád.

Verést is kapott szegényke. Végre felkészülve állt fehér ruhában, fehér arccal. Még a koszorút. Bátorság Iza, bátorság! Be van fogva üveges hintóba négy fekete paripa.

Türelmetlenül dobognak már. Hallod Iza hallod?

Bevonulnak a templomba. Harsog az orgona, reng az oszlop, fojt a tömjén; az oltár fénylő gyertyáival olyan, mint a ravatal; a sok csokor illata, mint a halotti koszorúk szaga . . .

Az ám, . . . az oltárnak olyan koporsó formája van.

Sápadt a vőlegény. Sápadtabb a menyasszony.

Az Úr fölkent ősz szolgája szólal: »Nézz leánykám e szent feszületre, és esküt tégy rája: szereted-e leendő uradat?«

Iza nem hall tisztán. Csak zsongást. Mintha hullámzó tengeren úsznék egyedül; a habok locsogása mind élénkebb; az orkán feltámad . . . zúg, zúg, bömböl . . . hullámok hánykódnak örülten, s ő nem tudja, merre úszszék, hol a part? . . . Ni, két tüzes pont világot messziről, majd közelebről. Egyre közelebb rohan . . . két tüzes pont . . . nem! két tüzes szem. »Igen ez az ő tekintete« susogja halkán a bánatos menyasszony. És dagad a tenger, jaj, hogy süvít a szél, mennydörög, villámlik. — Uram irgalmazz, elveszek!

— Nos leánykám, szereted?

»Nem!« Kiáltja szenvedélylyel, s letépvé koszorúját, messzire hajtja. »Nem! Nem! Zoltánt szeretem!« S magánkívül fut ki az utcára . . . ott utoléri, elviszik haza.

»Mi bajod, édes Iza?« . . . Csak kacag és sír. Jajgat és nevet.

Mélykúti Izabella szerencsétlen szíve már nem érez. Lelke beborult. Megőrült a szegény.

A budapesti Nemzeti Színház risalitjére pedig kitűzték a fekete zászlót. Ki halt meg? Kérdik az arra elszetó emberek. Ki halt meg?

Még kevesen tudják. A reggeli hírlapok már nem írhattak róla; hiszen alig félórája,

idegen, nemzetietlen anyaggal tölthetik alkotmányunkat. Most még sikerrel állhattunk volna ellen a központosító törekvéseknek. azonban jöhet idő, a mikor kevesebb alkotmányos érzék hatja át a korona viselőjét és a törvények alkalmazásánál, magyarázásánál Körberék elméletei győzedelmeskednek.

Szabatos, világos, tiszta értelmű törvényt alkossunk, mely kimondja a mi teljes függetlenségünket Auszriától akkor ki lesz zárva mindenkorra az, hogy közjogi vitákkal megakaszszuk az ország fejlődését, veszélyeztessük alkotmányát és kitegyük a nemzetet az erkölcsi és anyagi züllésnek.

A „Bajai Független Ujság” negyedik éve.

A közönséghez!

Örökös küzdelem, soha meg nem szünő harc, rettegést nem ismerő szókimondás jelzi azt a mesgyét, melyet a Bajai Független Ujság az elmúlt 3 évben befutott. S hogy most újult erővel, el nem lankadt harci kedvvel és megnövekedett bizalommal nézünk az új esztendő elé, jól esik visszaemlékezni arra a közel három évi küzdelemre, a melyet lapunk a segítséggel és maradisággal vívott meg.

Amikor 3 esztendő előtt egy kisded zászlót ragadtunk meg és lobogtattunk fenn, a melyre a független Magyarország megvalósulásához leggyorsabban vezető eszmék voltak írva — láttuk — tapasztaltuk ellenfeleink gúnyos, tamáskodó mosolyát, hallottuk a rólunk terjesztett hiob-híreket és akarattunkba

vetett bizalommal néztük mint számlálják rövidre szabott napjainkat. Három év mult el azóta, lapunk ma is fennáll és szívben, lélekben áthatva fennállásunk szükségességétől büszkén, fölényünk tudatával nézünk a hiob-hirvivők szemébe.

A zászlót ma is kezünkben tartjuk.

És ha ellenségeink, az igazszó elleneségei utunkba sok akadályt is iparkodtak gördíteni, a zászlót mint hú zászlóvivők el nem ejtették, görcsösen magunkhoz szorítottuk és fogadalmat tettünk, hogy ha bukni kell a zászlónak, mi is elbukunk vele.

„Akarj! Akarj élni, akarj győzni, akarj merni, akarj akarni.”

Ezek a szavak mélyen lelkünkbe véstettek. Igen is akartunk élni, akartunk győzni, akartunk merni, és akartunk akarni — nem magunkért, a célért, a függetlenségi eszmék diadaláért.

A függetlenségi eszmékkel tele írott szent lobogót kitűztük a várra, a nemzeti küzdelem védővárára. Helyünket el nem hagyjuk, míg erőnk bírja.

Önérdék lapunk szerkesztésénél nem vezet, ezt ellenségeink sem foghatják reánk.

Magyar hazafiságunk minden erejével szolgálatába álltunk azon eszméknek, amelyeket egy Kossuth Lajos zendített meg . . .

Ettől bennünket nem riaszt vissza semmi, senki, sem rosszakarat, sem hazudság, sem rágalom. Haladunk azon az uton, melyen célunkat elérni véljük.

Leszünk, akik voltunk, független szókimondó ujság!!

Ujlesztendő előtt hangzatos frázisok helyett ennyit tartottunk szükségesnek elmondani magunkról, — a mi közönségünknek.

hogy végre is erőszakkal kellett feltörni Ujházy hálószobájának ajtaját.

Be kellett nyomni az ajtót, feszíteni kellett a zárat, mert hiába volt minden kopogás, dörömbözés, kiáltás . . . nagyon mélyen aludt a nagyságos úr. Bizony, alaposan el talált aludni; azt ugyan föl nem kelti egyéb, ha csak az itéletnap harsonák nem?

Még nincs koporsóban. Az ágyon fekszik. Nem szükséges felöltöztetni: ő maga elkészült mindennel. Szépen megborotválkozott, szalónba öltözött; — gavallérosan kicsipte magát. Mikor felhajtotta azt az ópiumos üveget, a melyik ott hever a tükör előtt, óvatosan fekdült végig ágyán; gondosan ügyelve, nehogy összegyúrje ruháját. Se nem rúgkapált, se nem nyöszörgött: úrias merevséggel halt meg. — Jobbjában görcsösen szorít egy arcképet szíve fölé. Női arckép. Ugyan kit ábrázolhat? A fotografus-cég címe olvasható: Kürtös Fivérek, Hevesvár. A többit süsse ki a rendőség.

Forró a szoba levegője, melyet az orvosok, kollegák, hírlapírók s jóbarátok halk suttogása borzongós reszketésbe hoz. A szőnyegen a léptek elpuhulnak. Lassan, halkán, . . . ő alszik, tán szépen álmodik. Föl ne riaszassátok . . . Csitt! Az alcoven félhomályában fekszik a legboldogtalanabb férfi teste; szíve nem dobog már, ajka nem nyílik több panasza, keble nem szorul többé sóhajtásra, szeme nem sír többet . . . meghalt! Szeretett — szenvedett; remélt — csalódott; küzdött — miért? Egy elröpült álomképért! Most már vége. Meghalt. Temessétek el.

Csend, csend van a gyászos szobában; csak néha-néha tör át a lefüggönyözött ablakokon a körutat végigrohanó villamosok éles csöngetése.

Nemsokára egy síremléket lepleztek le a kerepesi-temetőben. S mikor lehullt a lepel, a márványon arany betűkkel minden név he-

lyett csak ennyi volt vésve: »Itt nyugszik egy férfi, kinek szíve volt az esze, s az esze volt a szíve.« Így kívánta, ezt kívánta Ujházy Zoltán az utolsó éjen barátaihoz írt utolsó levelében.

S Mélykúti Izabella? Egész nap énekel, táncol; s ha jó az éj: sír, üvölt, s összemarangolná lesóványodott testét, ha a lipótmézói szolgálak rá nem adnák a kényszerzubbonyt . . .

És itt véget ér a színpad fantasztikus világa.

Nemde, szomorú história, Lucikám?

Kisírta őzszezeit? maga édes, kicsi, piros-pántlikás bakfiskám? Nos, tegye be a könyvet. Vége van. Elég szomorú? Elég szívhezszóló történet? Valóban örülök, hogy megríkat-hattam. Ezt nevezem én sikernek. De mondom, baba, csukja be a könyvet. — Pá. — *Reménylem, hogy épült az olvasottakon, és megfogadta, hogy hű marad a maturánsához, ki házas-ságot ígért önmek s fejedelmi jövőt.* Nehogy úgy járjanak, mint Zoltán és Iza! Szent isten, hogy is lehet valaki olyan állhatatlan, mint ez a szerencsétlen Mélykúti Izabella! Tudom jól, maga hűséges kis teremtés, Lucikám. Eszem azt az eperajkát! Ne görbítse oly bánatosan lefelé; nézzen a tükörbe, mily rosszul áll magának a pityergés. Nos, szippantson még néhányat finom orrocskájával; emelje kacsóját kivörösödött szeméhez, s morzsolja szét azt a pár kristálykönyvet. Ugy la, Vigasztalódjék. Minek itatná tovább az egereket?

Én édes Lucikám, fitosorrú fess baba, vigasztalódjék! És mondom, legyen ezután is hű, sőt hívebb, a leghívebb. Lássá, ő most lerakja az érettségit. Legföljebb a latin bólhasal el, de biztosan kijavítja szeptemberre. Ami aztán következik: — sz az csupa gyerekjáték. A jogásznak csak lumpolni kell; magá-

Bizalommal fordulunk hozzá, hogy erősítse, buzdítsa támogatásával a mi harcunkat, melynek szerény, de félelmet, elvtelenséget nem ismerő közkatónái voltunk, vagyunk és leszünk!

Ipartestületi hitelszövetkezetünk.

Tájékoztatlanságunk nem engendi egyik legkiválóbb intézményünket felvirágozni. Ezen intézmény: Ipartestületi hitelszövetkezetünk. Többször volt alkalmam ezen intézményt fel- említeni, s egyformán kérdő tekintettel találkoztam, akár kereskedő, akár a szellemi intelligenciához, sőt igen gyakran, ha iparos körökhöz tartozó egyének előtt kíséreltem meg — beszéd tárgyává tenni.

Pedig ezen intézmény iránt érdeklődni kellene mindenkinek: kivétel nélkül mindenkinek, és föltétlenül és legelső sorban minden iparosnak.

Az ipartestületi hitelszövetkezet pénzintézet; olyan, mint a takarékpénztár, a bank, vagy a kölcsönös segélyező egyesület, azzal a különbséggel, hogy úgy a betevőnek, mint a kölcsönvevőnek több előnyt nyújt mint bármely pénzintézetünk, és úgy erkölcsi, mint anyagi biztosítéka messze felette áll másnemű pénzintézeteknek.

Szervezete a kölcsönös segélyező egyesület szervezetéhez leginkább hasonló, amennyiben a tagok befizető könyvecskéket kapnak, és ebbe íratják be megtakarított koronáikat — az üzletreszek számához képest. Mint szövetkezet, tagja az Országos központi hitelszövetkezetnek, a mely sok száz fiókjával hazánk legelső rangú pénzintézete; tehát erőforrása a legtekintélyesebb. Mint fiók, az országnak felügyelete, ellenőrzése, de egyszersmint védelme alatt áll; tehát a vezetés és kezelés megbízhatósága nem a helyi igazgatóságtól függ csak, hanem, és sőt: a magyar államkormányhoz való szoros üzleti és közgazdasági viszonyánál, és mert állandó és nagymérvű állami támogatásban részesül — állami ellenőrzés alatt állásánál fogva megbízhatósága a póstatakarékpénztárhoz hasonló.

Amíg tehát a tagot a belépéssel egy nagy hatalom tagjává fogadják, a betevőt a leg-

nak meg várni, közbe-közbe táncolni, teniszezni, satöbbi. Tiszta dolog.

Oh ön hű marad, Lucika! Mindazonáltal szükségtelen folyton töprengeni, s a zongorán bús dalokat zokogtatni. Legyen vidám és egyék sokat. Ezt nem tiltja se szerelem, se hűség.

Tehát, pici baba, eddig volt. Hamar! Csapja be a könyvet. Most fordult be a szögleten ő: a karsú Sanyi. Ide jön ablaka alá beszélgetni. Siessen! Én addig a másik szobába megyek, s elfoglalom a mamát, nehogy zavarólag közbelépjen. Lám, hogy jó gyerek vagyok én. De elvárom, hogy meghí az esküvőjére. — Pá. — Aha, itt köhög már a gonosz a zsalukáter árnyéka alatt. Jó mulatást! De ne hajoljon ki derékig, az nem illik.

Úgy, úgy Lucika! Te csak szódd ábrándjaidat, s olvasd ki a nagy kamasz szeméből azt, amit elképzelnél szeretsz. Hallgasd Sanyidnak szerelmi körmondait, s majd ha nem lesz mit megvitatni, mondd el neki ezt a bánatos történetet. . . . De mennyire örülök, hogy idejött Sanyi, s eldobtad a könyvet épen jókor, . . . mivelhogy elcsúszott a tollam. Nem úgy végződött ám a história, hogy Kunigunda megörült, s Theobald kardjába dőlt. — Mondom, a tollam csúszott el. — Benne él még a szokás ösztöne; olyan, mint régi, hű paripa. Megszokta a sűrűn járt egyazon utat s ha gazdája elszunnyad a nyeregben, magától poroszkál a megszokott úton: a fellegvárak regényes hazája felé. — Felébredtem. Vissza, paripám! Hamis úton járunk. Vissza a keresztútra, honnan jobbra indultál. Balra kellett volna menni; azon a mocsáron keresztül, amit mindig félve, horkolva kerülsz. Arra, arra. Novellámnak alcime ez: Tragédia. Tehát kellene benne egy szemernyi tragikumnak is lenni. De hát kettős a cselekmény: egyik a színpadon, másik az életben.

Felületesség azt állítani, hogy a színpadi

messzebb menő biztosítékban részesíti, addig a kölcsön-kérőt oly összeggel támogathatja, amely összeg — megfelelő biztosíték ellenében — a legmesszebb menő igényeket is kielégítheti.

Az iparosság számára pedig és épen minden erő forrásává válhatik.

Ha t. i. az egyes iparágak üzöi szakkesportokká alakulnak a hitelszövetkezet kebelében, akkor oly eszközökhöz és gépekhez juthat az iparosság kamatmentes kölcsön, vagy épen állami adományozás útján, amelyekkel iparát eddig ismeretlen virágzás fokára emelhetné.

Az ily szakcsoportok a maguk szakjában a korhaladásának megfelelő kiművelés végett az állam által díjazott oktatókkal tanfolyamot is kaphatnak, amelyen iparuk fejlődésének feltételeivel megismerkedhetnek és modern irányzatot nyerhetnek.

És tulajdonképen ez az ipartestületi hitelszövetkezetek eléggé meg nem becsülhető célja, amelylyel elsősorban magának az iparosságnak kell megismerkednie és megbarátkoznia, hogy belőle a maga javára szólót kivehesse.

A saját közvetlen érdekből azonban épen ilyen figyelemreméltó intézmény a hitelszövetkezet a tőkepénzesekre is, mert a szövetkezet 4½%-kal fogad el betéteket, s ezeket napra kamatoztatja úgy, hogy a helyi betéteket elfogadó pénzintézetekkel és a postatakarékpénztárakkal szemben 0·9%, tehát majdnem 1 egész %-tel előnyösebben kamatoztatja a nála elhelyezett tőkéket.

A pénzt kérőknek 7%-ért ad pénzt, ami kissé drága; de ha figyelembe vesszük, hogy szegényebb emberektől a pénzintézetek még ma is elkérnek 8%-et, továbbá, hogy a jelzálogilag biztosított kölcsönök után a kölcsönvevőnek igen tetemes kiadása van mindenütt, míg a hitelszövetkezetek jelzálogkölcsönei alig viselnek csak valamely terhet is, továbbá, hogy a törlesztési feltételek is igen kedvezőek, akkor a kölcsönt igénylők szempontjából is nagyon előnyösnek kell tekintenünk a szövetkezetek kölcsönadó feltételeit.

Ezek mellett reá kell még azon közzgazdasági haszonra is mutatnom, amely a szövetkezetek megizmosodásával jár, mert a szövetkezetek kölcsönei erősen túlnyomó részök-

ben termelésre fordított pénz, a mi a nemzet vagyoni mérlegében a vagyonosodást jelentő rovatba esik.

Iparosra és kereskedőre felette fontos az is, hogy a maga követeléseit értékesíthesse. A szövetkezet ezt is teljesíti oly módon, hogy a harmadik személyekkel szemben fennálló követeléseikről szóló számláik értékét leszámitolja, s így a csekélyebb anyagi forrásokkal rendelkező iparosokat és kereskedőket kiegészíti a hitel-nyújtás okozta béklyóból.

A termelés lévén a nemzeti élet és erő mérlege, hazafias cselekedet oly intézményt (ez esetben a magunk legjobb érdeke szerint is) támogatni, amely minden erejét, és teljessé a termelés fokozása, olcsóbbá és gyorsabbá tétele, és tökéletesítése érdekének szenteli.

Nagel Sándor.

Alakítsunk tejszövetkezetet.

Oda fejlődtek gazdasági viszonyaink, hogy pl. hazánk dunántúli részein s egyéb helyeken is, ott, a hol az állattenyésztést felkarolták, a takarmánytermesztés és nagyobb mérvű trágyatermelés folytán a soványabb talajon nagyobb és biztosabb terméseket érnek el a kiscgazdák, mint az Alföldön, melynek gazdagságát még nem is olyan régen Kanaán-szerűnek nevezték. De nemcsak a nagyobb és biztosabb termések, hanem a fejlett állattenyésztésből elért jövedelem a kiscgazdák vagyonosodását eredményezte s örömmel tapasztaljuk, hogy emelkedik a jólét, a föld értéke és termőereje s tért foglal a vagyongyűjtés.

Ezzel szemben az Alföld gazdagabb talaján lakó kiscgazdák állandóan panaszkodnak, hogy csökken a föld termőképessége s az egyidejűleg csökkenő gabonaárak következtében a kiscgazdák zöménél, nem hogy fokozódó jólétről lehetne szó, de ellenkezőleg, ijesztően terjed az eladósodás.

Ennek főoka pedig azon körülményben keresendő, hogy az alföldi gazda, figyelmen kívül hagyva a megváltozott gazdasági viszonyokat, ma is épen úgy gazdálkodik, mint akkor, a midőn még talaja döntötte a jó terméseket minden különösebb megmunkálás nélkül.

s a való életbeli tragikum lényegükben különböznek. Mert voltaképen egy és ugyanaz mind a kettő.

Csupán hatásaikban különböznek. De hogy képzelhető el, hogy egy és ugyanaz a dolog kétféleképpen hasson? Talán azért, mert egyik a deszkákon, másik ezen a gömbölyű égitesten játszik? Nem, nem. Egy olyan dolog alkotja a különbséget, hogy ki fognak nevetni, ha megmondom. Félve írom ide az én egyéni véleményemet. Am nevensenek tudós uraim és tudákos hölgyeim. Állok elébe.

Hát az a csodálatos valami, ami az életben szereplő tragikum hatását élesen megkülönbözteti a színpaditól: az se nem helyzet, se nem eszme, se nem axioma, se nem törvény, . . . az . . . nem más, mint — kérem, ne nevensenek! — a függöny. Igen, a kortina. Az bizony!

Nagyon bölcsen van, hogy a »függöny le-gördül.«

Hanem az életben — fájdalom — ilyesmi nincs.

Ott az Othellokból szarvasmarhák lesznek. Juliából anyós. Rómeóból m. kir. állami adó-tiszt vagy egyéb közönséges halandó, ki elfelejtette már ifjúságát, s örül, ha holmi ürügy segítségével becsapja a mámit, és a Kék Ökör törzsasztalánál ápolja a kedélyesség virágát: a borvirágot.

A színpadon abba a világba ringatnak el, ahol az egykori szerelmesek úgy élnek együtt, akár egy galambpár, oly édesek, szerelmesek most is mint régente. És, ha — oh fátum a férj meghal, hát elhitetik velünk, hogy a nő koporsója után vánszorog és a megváltó súlyos keresztjét látszik hurcolni gyöngé vállain. Elájul. Sikoltozik. Alig bírják elég erősen visszatartani, a sírba akar ugrani utána. »Pista, Pistikám . . . jaj, oh jaj nekem!« És ilyenkor aztán legördül a függöny, hogy ne érezzem arcultve ideális gondolkodásomat, mikor néhány rövid hónap mulva önagysága

kezd vigasztalódni, de szemtelenül gyorsan vigasztalódni. Özvegy lesz ő, özvegy; bánatos kis özvegy. Érdekes alakja a korzónak, és szeretője az izmos fiatalságnak.

Oh, a drámaköltők nagyon jól tudják, mikor kell leengedni a kortinát. És ez a helyes. Óriási küzdelmek után, rettentő izgalmak lezajlásával végre egymásé lesz Ödön meg Zsófi. És aztán: Függöny le! Eddig szép a dolog; de ah, minő banális volna ilyesmi, ha tovább folytatódna. — »Oh, üdvöm, csillagom!« szól előbb a férfi. És később: »Azt hiszem, ma jó volna töltött-káposztát enni.«

Csak azt akartam illusztrálni, mily kegyetlen szatirikus az élet.

De, hadd folytassam ott, ahol az imént elhagytam.

Kunigunda nem örült meg és Theobald nem dőlt a kardjába. Megvolt biz az. Híres lakodalom volt. Ott ivott a vármegye minden celebritása. És Izabella, a vigasztalhatatlan menyasszony annyi sampuszt talált szüröcsölni, hogy alaposan berúgott. Radványi Zénó pedig . . .

Radványi Zénó sétálni ment egy félórás-kára. Az utcán belékötött Ujházy Zoltánba. És lón kardpárba melegében, Ujházy kapott egy kis karcolást. Nem vívott ezuttal olyan jól, ez a művész, mint Hamletben.

De kibékültek és Ujházy azonnal visszautazott Pestre.

A kilencórás férj pedig, mintha mi sem történt volna, visszatért a lakodalmas házba. s ivott, mint a kefekötő.

A nászut önöket nem érdekli.

Most még csak kevés mondanivalóm van. Radványi úr nem azért főispán, hogy székhelyén tartózkodjék. Télen Pesten lakik ifjú feleségével, nyáron pedig fürdőre utaznak.

Abban nincs semmi különös, hogy Ujházy Zoltán is Budapesten lakik télen; hanem az már feltűnő, hogy nyáron ugyanazon fürdőket

A folyók szabályozásával nyert óriási területű mentesített talajokon, feltört legelőkön és réteken gond nélkül élt az alföldi gazdák nagy része, de az egyoldalú gazdálkodás és folytonos aprószem-termelés csakhamar azt eredményezte, hogy a földek elgazosodtak, a gabonát megrontó férgek, rovarok és gombák különböző fajai pedig elemi csapásként lépnek fel s rövid idő alatt gyakran tönkreteszik a legvérmesebb reményeket is. Ehhez még hozzájárul a szélsőségekre hajló éghajlat s bizonytalanná hány esetben teszi a termést a szárazság, sok eső, köd, hőség, fagy stb.?

Az egyoldalú gazdálkodás a kiscgazdának megrontója nemcsak azért, mert jövedelmét úgyszólván csak egy termelési ágból remélheti, hanem főleg azon okból is, hogy elhanyagolja az állattenyésztést, illetve nem is foglalkozik azzal s éppen csak annyi állatot tart, a mennyivel földjét jól-rosszul megművelheti.

Már pedig kétségtelen igazság az, hogy állattenyésztés nélkül nem létezik virágzó mezőgazdaság. Gazdálkodjunk bár a legjobb talajon és munkáljuk meg lejobban földjeinket, ha állatokat nem tartunk és nem termelünk trágyát, talajunk termőereje csökkeni fog s miután állatok hiányában nem fogunk takarmányokat termelni, ismét beleesünk az általános hibába, hogy csupán gabonatermesztést üzünk, minek folytán a fentebb jelzett körülmények következnek be.

De, hogy minő eredményeket lehet az állattenyésztés felkarolásával elérni legjobb példákra hivatkozunk és reautalni a szomszéd Ausztria Alpesein és hegyvidékén vagy Svájcban lakó kiscgazdák helyzetére, akik állattenyésztésük révén jó módban élnek s tekintélyesen vagyonosodnak, pedig mennyivel mostohább körülmények között gazdálkodnak. A hol pedig termékenyebb völgyek vagy síkságok vannak, ott olyan a jólét, és gazdagság, hogy arról kiscgazdáinknak alig van fogalmuk.

Az állattenyésztés átalakítja a gazdálkodási rendszert; többoldalúvá teszi a termelést, biztosabbá a terméseket és a jövedelmet. A mi kiscgazdáink is tudják ezt és belátják az állattenyésztéssel járó előnyök üdvös voltát, de mindig azt vetik ellen, hogy nincs módjukban áttérni az állattenyésztéssel párosult gazdálkodásra, mert nem nélkülözhetik jövedelmük

szerencséteti jelenlétével, a melyeket Radványiék.

Most júliusban Herkulesfürdőn lopták a napot. Este volt. Szokás szerint együtt ültek mind a hárman: a férjes asszony, az ideál — és a férj. Rettenetesen unatkoztak. Sétához kedvük nincsen, de különben is mindjárt lezuhan az a fekete felhő. Eső lesz, hát benn maradtak. Ők hármacskán: Iza, Zénó meg Zolti. . . .

— »Hu-há-húúú-uh!« Ásított Radványi olyan szemtelenül, mint csupán férjeknek joga. — »Zoltikám, jere. Muszáj néhány parti pikéttel elúzni ezt a förtelmes unalmat.«

És leültek. Az asszony a másik szobában maradt. Ott hevert a puha diványon.

Kártyázott tehát a két úr. Zénó iszonyúakat röhögött.

— Látod kókler, minden pénzedet elveszíted. Megfoghatatlan, hogy én mindig nyerek te pedig mindig vesztesz. — Kérlek, eridj csak, kérj a feleségeimtől néhány szivart, nincs a zsebemben egy se.

És Ujházy átment a másik szobába. Ott az asszony a nyakába ugrott, átölelte vadul, kéjesen. És szomjas forró hangon súgta fülébe: »Az a szamar nem érti, hogy te mindig vesztesz a kártyán. Oh a buta!«

— »Te kókler! Jere, mi a fenét várokoztatsz? hiszen tudod, hogy várom a szivarokat. Nem találjátok? Ott van az az asztalfiókban.« — hangzott nemsokára a türelmetlenkedő férj szobájából.

— »Mindjárt méltóságos barátom, mindjárt!« Kiáltott vissza Ujházy, és összedugták fejüket az asszonnyal, s csöndesen nevettek: »Az a szamar Zénó!«

Hát ez a tragédia.

legcsekélyebb hányadát sem, már pedig az állattenyésztésbe történt befektetés rendszerint csak néhány év elmúltával adja meg a remélhető jövedelmet.

Mindenképen tehát arra kell törekednünk, hogy gazdaságunkban szaporítsuk az állatállományt s olyan módokat kell keresnünk, hogy az ezzel járó befektetés mihamarább jövedelemhez juttassa a gazdát, nehogy a legkisebb bevételi forrás elmaradásával a gazda anyagi zavarba jusson. Erre meg is van legtöbb helyen a lehetőség olyképen, hogy a kisgazdák tömörülnek és *tejszövetkezetet alakítanak*.

Bizonyára nem egy helyen, kételkedéssel fogják ezt a módját e fontos kérdés megoldásának fogadni, mert hiszen a legtöbb helyen azt fogják erre felelni, miképen alakítsunk ott tejszövetkezetet, a hol azért van a mezőgazdaság elmaradva, mert nincsen megfelelő marhaállomány, annak hiányában pedig tej sincsen. Ezt szokták majd minden esetben ellenvetni, a hol tejszövetkezetet ajánlunk megalakítani, eltekintve attól, hogy a mi kisgazdáink oly csekély jelentőséget tulajdonítanak ezen annyira fontos mezőgazdasági termék értékesítésének, a mi természetesen is, mert a kisgazdáknak zöme ma sem pénzelt a tejből. Pedig, ha figyelembe vesszük csak jelenlegi marhaállományunkat is és számot vetünk, azt fogjuk találni, hogy a tej és az ebből előállítható termékek értékesítése esetén a gazdák óriási jövedelemhez juthatnak s ezzel egyidejűleg megvethetik az alapját egy fejlett állattenyésztésnek és virágzó mezőgazdaságnak.

Eppen erre való tekintettel, a földművelési kormányzat, mely annyira szívén viseli a kisgazdák ügyeit és anyagi helyzetük érdekében minden lehetőt elkövet, felkarolta a tejszövetkezetek alakítását, miáltal már is sikerült az ország sok községében a gazdasági üzemet helyes mederbe terelni. A szövetkezésnek sok az előnye minden téren, de gazdasági szempontból legfontosabb a tejértékesítés céljából megalakított szövetkezés, mert az ez uton létesített tejgazdaság a mezőgazdaság minden szervével szoros összefüggésben áll.

A tejgazdaság fejlettsége fokmérője a mezőgazdasági fejlődésnek. Utalunk e tekintetben a külföldi példákra és hivatkozunk valamennyi, mezőgazdaságilag fejlett európai államra, kezdve Ausztrián, fel egészen Svédorszáig, mindenhol azt találjuk, hogy ott, a hol gazdagság és jólét uralkodik, ott fejlett a tejgazdaság is s a gazdák legkisebbje is a *tejszövetkezetek* révén élvezi az ebből fakadó előnyöket. Nem sorolhatom föl az összes államok tejgazdasági viszonyait, de hivatkozom a kis Dániára, melynek területe nem nagyobb, mint négy nagy magyarországi vármegyéé, földje pedig korántsem oly termékeny, mint a mienk s mégis ez a kis ország évenként, dacára annak, hogy tejből és tejtermékekből nagy a belfogyasztása, *évenként Angolországba 200 millió korona értékű vaját szállít ki az ottani tejszövetkezetekből*, az pedig szintén köztudomású, hogy Svéd- és Norvégország, Németalföld, Francia- és Németország, felső Olaszország és Svájc valamint Ausztria virágzó mezőgazdaságának és gazdagságának alapja a fejlett tejgazdaság és állattenyésztés.

Ha már most a mi viszonyainkat tekintjük, úgy igen szomorú kép tárul elénk. Az 1895-ik évben eszközölt hiteles állatszámolás alkalmával Magyarországnak mintegy 1 millió 800 ezer tehénét olvastak össze. Tudjuk azt, hogy nálunk csekély a tej-, vaj- és sajt-fogyasztás s csak az utóbbi években emelkedik ez rohamosan, a jobb tejtermékek forgalomba hozatalával. S dacára annak, hogy tejet éppen csak a nagyobb városok mentén levő községek tudnak értékesíteni, mégis vajkivitelünk alig haladta meg a behozatalt! Csekély belfogyasztás és közel két millió tehénállomány mellett tehát még saját szükségletünket sem fedeztük, hanem drága pénzért hoztunk be a külföldről vaját, a kisgazdák pedig a termelt tejet nem értékesíthették, hanem a háztartásokban kallódott el e jelentékeny értéket képviselő termék. Mert dacára annak, hogy a mi marhaállományunk tejelés szempontjából messze mögötte marad a külföldinek, mégis tulzás nélkül a tejtermelés *évenkénti értékét* 200 millió koronára becsülöm, csak hogy sajnos, ebből igen kevés folyik be készpénzben a

kisgazdák zsebébe, mert szervezkedés hiányában nem képesek a tejet feldolgozva kereskedelmi cikk alakjában értékesíteni.

Azért szükséges tehát tejszövetkezeteket alakítani, hogy ott a hol nincs a nyers tejnek piaca s a hol nem lehet *minden időben, minden tejmennyiséget* értékesíteni, szövetkezetben való feldolgozás útján értékesíthessük azt, miáltal azonnal, habár szerény jövedelemhez is jutunk, de mégis alapul fog szolgálni ahhoz, hogy állattenyésztésünket fejleszthetjük.

A tejszövetkezetek megalakítása pedig igen egyszerű módon történik s hogy milyen előnyökkel jár, mutatják most már hazai példák is. Eddigélé az ország 40 vármegyéjében elosztva mintegy 500 községben alakultak tejszövetkezetek s már 50 ezer kisgazda tömörült, a kik abból a fölösleges tejből, melyet a háztartásban nem használtak fel, 90 ezer drb. tehén után közel *10 millió koronát* vettek be.

Hazai példákkal tudjuk igazolni, hogy olyan alföldi községekben, a hol a tejszövetkezet megalakítása előtt úgyszólván egy garast sem vettek be a tejből, s ahol elhanyagolt és csenevész volt a tehén állomány s nem is gondolták, hogy egyáltalán eredményt ér-hessenek el: a tejszövetkezet megalakításával 20—40 ezer koronát vesznek be a tejből, s nem egy olyan tejszövetkezetünk van, melynek jövedelme a 60—70 ezer koronát is meghaladja.

De nemcsak az az előnye a tejszövetkezetnek, hogy az eddig elkallódott tejet értékesíteni lehet, hanem a főelőnyük abban nyilvánul, hogy a gazda belátván azt, hogy értékesítheti a tejét, gondolzza, ápolja és jobban takarmányozza tehénét, mert azonnal megtérül a több tejpénz révén a jobb takarmányozás kiadása. Ha pedig ápolja és jobban takarmányozza tehénét, növeli annak értékét, borját pedig a jó tejelőnek gonddal, fölneveli és szaporítja a tehén és egyidejűleg a növendékállatállományt s így azon helyzetbe jut, hogy takarmány-növényeket természet, miáltal megszűnik az egyoldalú termelés s nagyobb és jobb lévén a trágyatermelés, nagyobbak és biztosabbak lesznek a termései, olyannyira, hogy kisebb területen többje terem, mint aze-lőtt a nagyobb területen. A tejszövetkezet megalakításával tehát abba a helyzetbe kerül a gazda, hogy az állattartás révén azonnal pénzhez jut és észrevétel nélkül, fokozatosan, minden nagyobb befektetés nélkül emeli állatállományát, de egyúttal annak értékét is s rövid idő alatt átváltozik eddigi egyoldalú és bizonytalan, rossz gazdálkodása többoldalúvá, miáltal ismét állandóbb és nagyobb lesz a jövedelme, visszatér a csaknem elveszett önbizalom és az anyagi jólét.

Az a kérdés tehát, hogy miként alakítandó meg a tejszövetkezet, a melynek révén ezt a sok jót elérhetni?

A dolog igen egyszerű. A községbeli gazdák, a kik hajlandóságot mutatnak a megalakulásra, ebbeli szándékukat bejelentik egy bizalmi férfinak, a ki rendszerint a lelkész, ottani birtokos, jegyző, gazdatiszt, tanító vagy bármely értelmes gazda. Ha a bejelentett tehének száma 150 drb., akkor már megalakítható a szövetkezet. Rendszerint úgy szokott lenni, hogy a gazdák egy része tartózkodik s csak akkor lép be, a mikor látja, hogy a szövetkezet megalakult és üzembe helyeztetett. A mint látják, hogy az első hónap elteltével a szövetkezeti tagok a beszolgáltatott tejt pénzt kapnak, azonnal belép minden tehéntulajdonos.

A tagok minden egyes tehén-üzletrész után befizetnek 1—2 koronát, bérelnek alkalmas helyiséget, vagy ha nagyobbak ígérkeznek a szövetkezet, külön épületet emelnek, a tejgazdasági gépeket meghozatják rendszerint 1½ éves hitellel valamely gépgyárostól, a készítenő vaját, vagy tejszint szerződés ellenében eladják, s ha mindezzel elkészültek, akkor üzembe helyezik a szövetkezetet. A befolyó jövedelemből első sorban levonják a költségeket, s a fennmaradó összeget beszolgáltatott tej arányában kifizetik.

Említettem volt, hogy a földművelési minisztérium támogatja a kisgazdákat a tejszövetkezet megalakításának teendőiben akként, hogy az országos tejgazdasági felügyelőség (Budapest, földművelésügyi minisztérium) útján kiosztatja a megalakításhoz szükséges nyomtatványokat, alapszabályokat, jegyzőkönyv- és cégjegyzésre vonatkozó mintákat, sőt magát a

megalakítást is eszközli; továbbá ajánlja a tejgazdasági gépgyárosokat, megbízható vajkereskedőket, és az üzem megindításhoz díjmentesen vajmestert küld a községbe, aki megtanítja a szövetkezet igazgatóságát és az alkalmazottat az összes teendőkre.

Tehát csakis a gazdák hajlandóságán és akaratán múlik, hogy tejszövetkezet minden olyan községben megalakuljon, ahol megfelelő a tehénlétszám, mert a tejnek vaj vagy tejszín alakjában való értékesítése nem okoz nehézséget, miután vaját úgyszólván korlátlan mennyiségben szállíthatunk ki a külföldre, különösen, ha arról gondoskodunk, hogy az ottani követelményeknek megfelelő minőséget termeljünk. A kisgazdák által termelt tej legelőnyösebben a tejszövetkezetek útján értékesülhet még oly községekben is, melyek a városokban nyers tejet adhatnak el, mert, ha szövetkezetet alakítanak, nem szükséges minden termelőnek külön-külön befáradni a városba, s ott időt és pénzt fecsérelni, hanem az egy helyen összegyűjtött tejet átadják szintén egy helyen értékesítés végett.

Az értékesítésre vonatkozólag csak annyit jegyzek meg, hogy az attól függ, milyen a tejnek zsirtartalma, s hogy miként értékesítik a gazdák a lefölezött tejet. Ha zsírdús a tej, ez esetben jó lefölező gép használatával 20 liter tejből lesz egy kg. vaj, a gyengébb tejből 22—25 liter is kell. A géppel lefölezött tej édes marad és emberi táplálékul is alkalmas, de igen jó borjúk és malacok táplálására is. Értéke literenkint 2—4 fillér. A vaj értéke pedig 190—200 fillér kilogrammonként.

Sokszor hallottam azt az ellenvetést a tejszövetkezetekkel szemben, hogy értékesítetven a tej, elvonatik a néptől egy egészséges és jó táplálék. Ez nem áll, mert minden termelő csak arra kötelezi magát, hogy csak a háztartásánál fölöslegül maradt tejet szállítja be, másrészt pedig az által, hogy a szövetkezet útján édes, lefölezött tej kerül forgalomba olcsó áron, a legszegényebb néposztály gyermekei is hozzájutnak tej táplálékhoz, míg ott, ahol szövetkezet nincs, a drága teljes tej megvásárlására képtelenek.

Számos községben látjuk, hogy mily előszeretettel viszi a szegény nép a lefölezött tejet családtagjai részére s hogy csak azóta táplálkozhatnak tejjel, a mióta a szövetkezet révén lefölezött tej kerül forgalomba. A tehéntartó gazda növelheti marhaállományát, emeli a trágyatermelést s ezzel a termés hozamokat, szaporítja vagyonát és jövedelmét, a szegényebb nép jó és olcsó táplálékhoz jut, tehát csak *alakítsunk tejszövetkezetet, mert ez úton hathatósan mozdítjuk elő a közérdeket és fejlesztjük az ország mezőgazdaságát.*

S. J.

Előfizetési felhívás!

A „Bajai Független Ujság”

előfizetési ára:

Egész évre . . . 6 K — f

Fél „ . . . 3 K — f

Negyed évre . . . 1 K 50 f

Egy szám ára 12 fillér.

Baja, 1903. december 25.

A „Bajai Független Ujság”
szerkesztősége és kiadóhivatala.

☛ **Lapunk legközelebbi száma**
1904. január 1-én jelenik meg. ☛

HIREK.

Főispánváltozás. A képviselőház folyosóján elterjedt hírek szerint *Schmausz* Endre főispán megváltik állásától. Utódjául *Veszter* Imre orsz. képviselőt emlegetik.

Eljegyzés. *Nádasky* Szilárd budapesti gyógyszerész f. hó 24-én eljegyezte magának *Szaday* Blanka urhölgyet, Szadai Kálmán városi irodagazgató kiváló szépségű, művelt leányát.

Eljegyzés. *Iff. Krikovszky* József, bajai kir. járásbírósi tisztviselő eljegyezte magának *Kovács* Ilonkát, Kovács Sándor segélyző egyleti könyvelőnek szép és kedves leányát.

Közzgyűlés. A Bajai Polgári Olvasó Egyesület 1904. január 6-án d. u. 3 órakor tartja rendes közgyűlését a következő tárgysorozattal: 1) Elnöki beszámoló. 2) Költségvetés. 3) Jelentés a házvétel pénzügyi műveletéről. 4) Tisztujtítás.

Ünnepség az ipartestületben. Az Ipartestületnek szombaton, karácsony másodnapján ünnepe lesz. Ekkor osztják ki a szegedi iparostanonc munkakiállítás kitüntéseit és díjait azon tanoncok között, kik a kiállításon oklevelet nyertek.

Az iparoskör mulatsága. Az iparoskör legközelebbi műkedvelői előadására már folynak nagyban a próbák. Az előadáson a következők szerepelnek: Buday Irén, Köbling Berta, Zich Böske, valamint Purda Gyula, Loob József, Strahl István, Herpai Sándor és Csatlós István.

A szabadkai színházat a színügyi bizottság folyó hó 23-iki ülésén *Pesti* Ihász Lajos színigazgatónak adta ki az 1904/905-iki szinidényre.

Pásztorjáték. Ritka gyönyörűségben volt részük azoknak, akik vasárnap délután a felső-városi kisdudóvóban végbement pásztorjátékot végig nézték. Vagy harminc, 4—5 esztendő baba, — valamennyi egy-egy igazi angyal — vett részt az előadáson, és dicséretükre legyen mondva nekik is, derék óvónénijüknek: *Weresz* Ilonának is, — pompásan megállták helyüket valamennyien. Csupán egy angyalka fakadt sírva az előadás alatt; de hát nem is csoda, mikor a hallgatóság soraiban sehosem látta az édes mamáját. — Festői képet nyújtott az előadás végén a tabló, melyet vagy negyedórán keresztül szemlélt a közönség, nagy lelki gyönyörűséggel. Úgy a kis művészeket, mint a kitűnő óvónőt viharos tapssal honorálta a közönség, mely zsúfolásig megtöltötte az elég tágas helyiséget.

A zombori kir. pénzügyigazgató alkalmat kívánván adni az adózó közönségnek, hogy esetleges panaszait vagy kérelmeiket időnkint közvetlenül eléje terjeszthessék, a havonként tartatni szokott közigazgatási bizottsági ülés napjának délutánján a feleket a városi főszámvevő hivatalos helyiségében fogadja.

A szegénymenedékház 1904. évre szükséges kenyérszükséglete szállításának biztosítása végett a városi gazdasági hivatalban 1903. december hó 23-ik napjának délutáni fél 5 órájkor nyilvános árlejtést tartott.

Talált gyűrű. Az Alkotmány- (Szakadás) utcában egy kis fiú egy arany gyűrűt talált, és átadta a rendőrségnek, hol jogos tulajdonosa átveheti.

Megszökött fogoly. Nagy riadalom volt a héten a bajai rendőrség fogházában. *Hódos* Jánosnak öt napi pihenő volt kiszabva valami ügyeskedésből kifolyólag, amíg este a zárkát tisztogatták, megszökött. A nagy sötétségben nem lehetett látni, hogy a rendőrség vendége merre futott s így nem is lehetett elfogni. Ebből az a tanulság, hogy jó lesz az utcákat tisztességesebben világítani.

A mi földink. Kalocsáról írják nekünk. Veszedelmes embereket ítelt el a kalocsai törvényszék *Gibicz* János bajai illetőségű és *Joanesku* Albert személyében. Az említettek augusztus 9-én *Boza* János földművest 267 koronájától fosztották meg. A törvényszék Joaneskut két és fél évi fegyházra, a mi bajai földinket pedig egy esztendei fegyházra ítélte.

Lopások. Karácsony előtt igyekeznek a tolvajok olcsó áron beszerezni a karácsonyi pecsenyét. Az elmúlt éjszaka két helyen is loptak baromfit. Az egyik tolvajt azonban nyakon csípte a rendőrség és az illető, hogy a büntetést elkerülje, megtérítette a kárt. — Keszelyics Istvánné házából elloptak 5 drb tyúkot. A rendőrség rövid nyomozás után meg is találta a pecsenyére éhes tolvajt, aki megtérítette a kárt.

Nemes boszu. Szuboti Vitályos vadházaságban élt Kollár Erzsivel. Szuboti vadul elverte balkézi életpárját, mire az asszony boszszúból ellopott mindent, ami a házban és a ház körül volt. Erre a nemes boszura azzal válaszolt Szuboti, hogy följelentette volt feleségét a bíróságnál.

A bucsu hősei. Szabó Ferenc és testvére József felső-szent-iváni legények átrándultak a csávolyi augusztusi bucsura. Itt ősi szokásnak hódolva, meg akarták mutatni, hogy ők a legények Ráics Ernő csárdájában. Hagyták is őket dühöngeni addig, míg egy csávolyi embert ki nem akartak dobni a csárdából. Ekkor azonban Folkmann György mészáros a kidobással fenyegetett ember segítségére sietett, de vesztére. A két Szabó most ellene fordult és Ferencz bicskáját a Folkmann hátaiba, József pedig a fejébe szúrta úgy, hogy Folkmann másfél hónapig feküdt betegen sebeiben. Súlyos testi sértéssel vádolva állt ma Szabó Ferencz és József a szabadkai törvényszék büntető tanácsa előtt, melynek elnöke Kovács Gyula volt. Minthogy bűnük be is igazoltatott, a törvényszék Szabó Ferenczet súlyos testi sértés büntetéseért egy évi börtönre, Szabó Józsefet pedig súlyos testisértés vétségéért két havi fegyházra és 40 korona pénzpüntetésre ítélte.

Fischer Lipót utódai helybeli jőnevű divatárú-cég közhírré teszi, hogy **női divatcikkei** (csipkék női kelengyék részére, ruhadiszek, paszomány, szallagok és napernyők) eddigi különben is olcsó árait azok felére szállította le, miután azokat többé nem tartja. A nevezett cég óriási raktárt tart ezenkívül kötő-pamutokban, férfi és női fehérneműekben, harisnyákban, cipőkben, disztárgyakban stb. stb. s azokat szintén a legolcsóbb árban bocsátja áruba.

A cég továbbá azt a bámulatos előnyt nyújtja i. vevőinek, hogy 20 korona összegű készpénzbevásárlásnál teljesen ingyen készít el bármely arckép után életnagyságú mellképet művészi kivitelben.

Hölgyek öröme! Legjobb szer az egész világon a bajai Dr. Lehman arckenőcs, mely pár napi használat után megifjítja az arcbőrt eltávolít redőket, szeplőt, májfoltot, bőrtakát (Mitesser.) Egy tégely ára 1 korona, csak nevem és arcképpemmel ellátott tégelyt fogadjunk el! **Gyarmati Emil** városi gyógyszerháza a Szent-Háromsághoz Baján.

Verseny a fővárossal! **Sternfeld Vilmos** diszmű kereskedő, kinek jó ízlése ismeretes a közönségnél ebben az évben különösen kitüntette magát, és a közönségnek kellemes meglepetése lesz azt a nagy és izlésteljes árukatárt megtekinteni, melyet a karácsonyi és újévi ajándékok számára beszerzett. Meg lehet győződni, hogy ott, ugy gyermekek, mint nők és férfiak részére alkalmas tárgyak található, a mik valóban a fővárossal versenyezhetnek. Majolika, porcellan étkező terítékek, Berndorfi-féle Chinaezüst, bronzáru, faáru, disz és virág kosarak, fali diszok, Ditmár-féle asztali és függőlámpák és gyermekjátékok legnagyobb választékban kaphatók.

Karcolat.

Modernizálódunk.

— Jelenet a szerkesztőségben. —

A minap beállít szerkesztőségünkbe egy jóképű, ötvenévesnek látszó magyar.

— Adjon isten! Ez a szerkesztő hivatal? — kérdi.

— Ez barátom. Mi tetszik!

— Maga a tekintetes szerkesztő úr?

— Én.

— Hát ha maga, akkor küldje ki a legényit, mert akarnék mondani valamit.

— Beszélhet bátran barátom, — feleli a szerkesztő; nem legényem az nekem, hanem munkatársam. Talán szüzdohányt hozott kend, hogy úgy titkolózzik?

— Nem én. Hanem tetszik tudni mivelhogy a feleségem meghalt Háromkirálykor, tavaly meg meghalt az édesanyám, nem maradt senkim a világon. Mondtam is épen tegnap

a Káposztás sógornak, hogy így nem élet az élet.

— Csak nem ment el az esze barátom! Öngyilkos akar lenni?

— Majd olyasféle! Meg akarok házasodni.

— S aztán kit szemelt ki házas társának?

— Hm! Kit? Ha lenne valakim, akkor nem jöttem volna a szerkesztő hivatalba. Azért jöttem, hogy szerkessze ki az úr, hogy egy becsületes földműves magához- való hitestársat keres, akinek . . .

— Nézze barátom, a mi lapunkat nem igen olvassák magához való asszonyok. Meg aztán ne találna maga magához illő menyecskét Szeremlén?

— Még lányt is, — válaszolt, büszkén sodorintva egyet deresedő bajuszán. Csak az a hiba, hogy épen azoknak nincs *pénzüik*, akik hozzám lennének valók. A multkor olvastam valamelyik budapesti képes újságban, hogy egy fiatal özvegy, akinek 3000 forintja van, férjhez szeretne menni. Hát mondok, én meg éppen olyat keresek. Ha az úr kiszervezi az én hirdetésemet: könnyen egymásra akadhatunk.

— Hátha éppen héber az a fiatal özvegy.

— Az se lesz nagy hiba.

Tihamér.

272. sz.

vh 1903

Árverési hirdetmény.

Alulírott bírósági végrehajtó az 1881. évi LX. t.-c. 102 §-a értelmében közhírré teszi, hogy a bajai kir. járásbíró 1903. évi V. 921/1. sz. végzése következtében dr. **Szirmai Vidor** bajai ügyvéd által képviselt **Hübert Áron** javára **Rozman Miklós** ellen 153 kor. 92 fillér s jár. erejéig 1903. évi december hó 5-én fogatosított kielégítési végrehajtás útján lefoglalt és 3531 koronára becsült gabonanemű, lovak, gazdasági felszerelések, házibútor és ágyneműekből álló ingóságok nyilvános árverésen eladatnak.

Mely árverésnek a bajai kir. járásbíró 1903. V. 921/1. sz. végzése folytán 153 kor. 92 fillér tőkekövetelés, és eddig összesen 57 kor. 82 fill. bíróilag már megállapított s jelen árverési költségek erejéig Szántován alperes lakásán leendő eszközésére 1904. évi január hó 5-ik napjának d. e. 10 órája határidőül kitűztik és ahhoz a venni szándékozók oly megjegyzéssel hivatnak meg, hogy az érintett ingóságok az 1881. évi LX. törv. cikk 107. és 108. §-a értelmében készpénzfizetés mellett a legtöbbet ígérőnek becsáron alul is el fognak adatni.

Kelt Baján, 1903. évi dec. hó 22. napján.

Markovits Sándor,
kir. bírósági végrehajtó.

Keresek egy az irnok-végrehajtói

teendők végzésére képes egyént. Javadalmazása évi **600** (hatszáz) **korona**, havi utólagos részletekben. Kérem ezen nem rendszeresített **állást elnyerni óhajtókat**, hogy koruk, iskolai képzettségük, eddigi alkalmaztatásuk és erkölcsi viseletükről szóló okmányaikat nekem küldjék meg.

Baracsán, 1903. dec. 22.

Muró Ambrus,

3-1

községi jegyző.

Egy ügyes segéd

a rövid, galanterie és szövött-árú szakmából vidéki nagykereskedésben FELVÉTETIK. — Ugyanott egy **utazói állás** is betöltendő.

Cím a KIADÓHIVATALBAN.

Feltűnő ujdonság!

DELICE

— Minden hirdetés felesleges.
A dohányzó egyszer veszi és többé
mást nem szíhat

Legjobb valódi francia szivar-
kapapir és szivarkahüvely kap-
ható az ország minden
különlegességi árúdjában.

Zongorák, Cimbalmok,
H e g e d ű k,
csakis elsőrangú gyártmányok
Wagner Antalnál Baján.

Intelligens ügynökök

igen jó jövedelemre tehetnek
szert. Hol? — megmondják a
kiadóhivatalban.

! ! ! ! Nagy karácsonyi és újévi vásár! ! ! ! !

Értesítés.

Van szerencsém a helybeli nagyérdemű közönség becses tudomására adni, hogy a **Baján 3 év óta fennálló**

ékszer-üzletemet

legujabban az **Erzsébet királyné-utca 2. szám alatti** (volt Mészáros-féle) házba áthelyeztem és ezt az

órás iparral

kibővítettem, hogy a n. é. közönség legnagyobb igényeit ez irányban is kielégíthessem.

Raktáron tartok mindennemű **magyar és svájci** legjobb gyártmányú **fali-, inga és ébresztő-órákat**, valamint legjobb minőségű **arany és ezüst zsebórákat**. Minden nálam vásárolt óráért **2 évi jótállást** vállalok.

Megrendelés szerinti mindennemű legkomplikáltabb **új ékszer** készítését is elvállalom.

Órajavítások, valamint minden e szakmába vágó munkák, úgy **ékszerjavítások, átalakítások és drágakő-foglalások** pontosan és jutányosan eszközöltetnek.

China-ezüst-tárgyak nagy választékban kaphatók.

Ruggyanta-bélyegzők készítését elvállalom.

Törött arany és ezüst tárgyak a legmagasabb áron megvétetnek, vagy új ékszerre cseréltetnek. — Nagy választék **menyasszonyi, lakodalmi** és egyéb alkalmi ajándékokból.

A nagyérdemű közönség becses pártfogását kérve maradtam
kiváló tisztelettel

SZEILE FERENCZ,
ékszerész és órás.

2-2

o— Ugyanott két jóházból való fiu tanoncnak felvétetik. —o

! ! ! ! Legolcsóbb bevásárlási forrás! ! ! ! !

REISZ és PORJESZ BÚTORGYÁRA

BÉKÉSCSABA.

Nagyvárad,
Fiók-telepek: **B A J A,**
Erzsébet királyné-utca (volt Mészáros-féle ház).

MODERN BÚTOR.
TELJES LAKÁSBERENDEZÉSEK.
Legolcsóbb gyári árak.

Mindenféle diszitó- és kárpitosmunkák elvállaltatnak.

Ugyanott egy jó házból való fiu tanulóul felvétetik.

●● Pártoljuk a honi ipart! ●●

A legjobb
Író ténták „STELLA“ védjeggyel
Másolható ténták „STELLA“ „
Szines ténták „STELLA“ „
Tusoldat „STELLA“ védjeggyel
készülnek a „STELLA“ vegyészeti gyárban

— B U D A P E S T E N. —

Főraktár:
Ifj. WAGNER ANTAL papirkereskedésében
—● B A J A. ●— 52-80

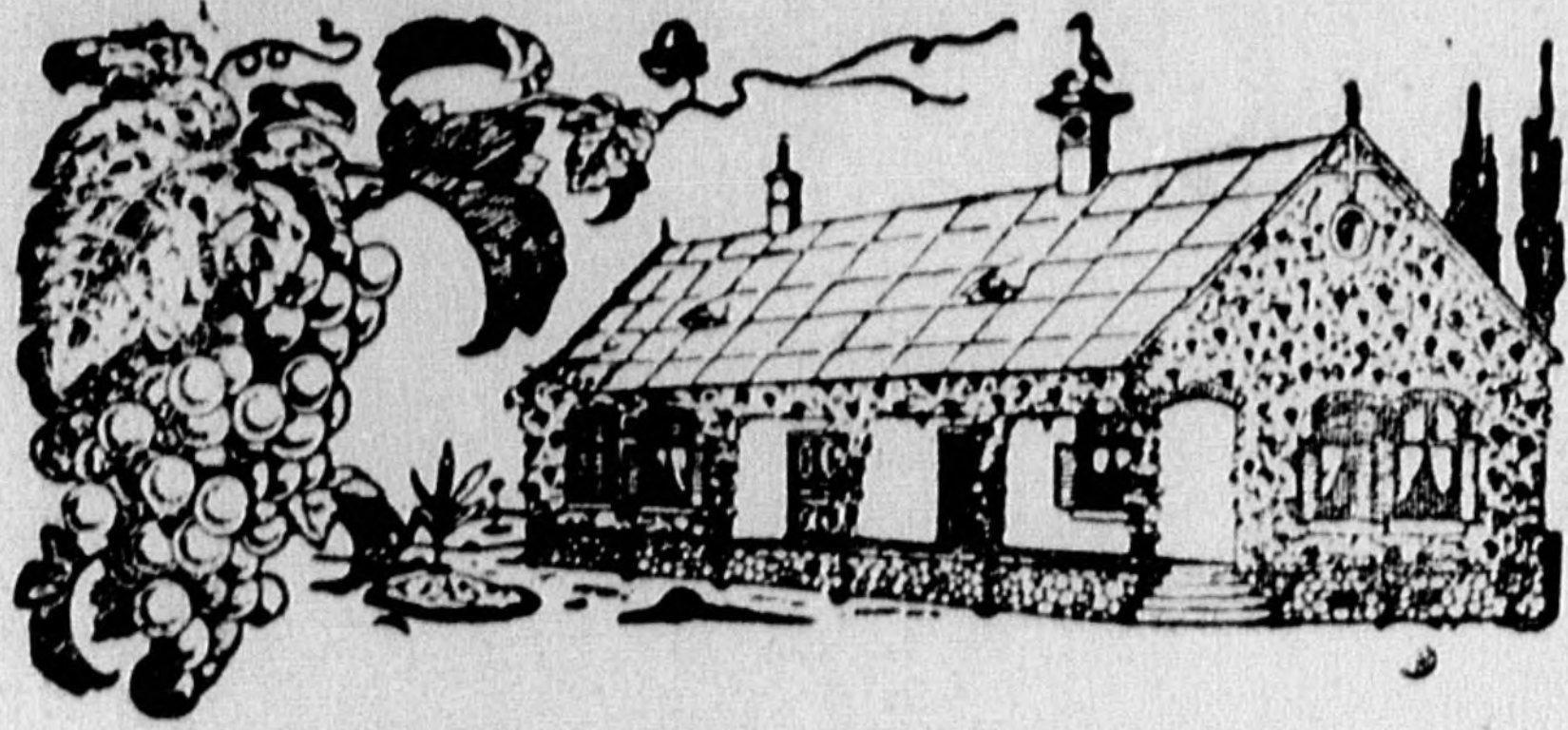
●● Pártoljuk a honi ipart! ●●

Pártoljuk a magyar ipar termékeit!

Pártoljuk a honi gyártmányokat!

Hirdetések

— felvételnek e lap kiadóhivatalában. —

SZŐLŐLUGAST

ültessünk minden ház mellé és
kertjeinkben föld- és homoktalajon.

Erre azonban nem minden szőlőfaj alkalmas. (bár mind kuszó természetű) mert nagyobb része ha megnő is, termést nem hoz, ezért sokan nem értek el eredményt eddig. Hol lugasnak alkalmas fajokat ültettek, azok bőven ellátják házukat az egész szőlőérés idején a legkitünőbb muskatály és más édes szőlőkkel.

A szőlő hazánkban mindenütt megterem s nincsen oly ház, melynek fala mellett a legcsekélyebb gondozással felnevelhető nem volna, ezenkívül más épületeknek, kerteknek, kerítéseknek stb. a legremekebb díszé, anélkül, hogy legkevésbé helyet is elfoglalna az egyébre használható részekből. Ez a legháladosabb gyümölcs, mert minden évben terem.

A fajok ismertetésére vonatkozó, színes fénynyomatú katalógus bárkinek ingyen és bérmentve küldetik meg, aki címét egy levelezőlapon tudatja.

C Z I M:

Érmelléki első szőlőoltványtelep Nagy-Kágya
u. p. Székelyhid.

Van szerencsém a n. é. közönség b. tudomására hozni, hogy mint eddig, úgy most is, tüzelő szén üzletemben a legjobb minőségű tüzelő anyagokat tartom állandóan eladásra u. m.

Elsőrendű

légszeszgyári dió koks.

(Olcább féle vagyis nagyobb darabos koksot nem tartok.)

Legjobb minőségű

salgótarjáni darabos szén.

Ezen fajnál a t. közönségnek is érdekében szükségesnek tartom megjegyezni, hogy ez az összes hazai szének közt a legcsekélyebb füstképződésű, leglángosabb és magas hőfokánál fogva házi fűtésre legajánlatosabb. Szokás azonban olcsóbb faj széneket is e néven forgalomba hozni, miért is kérem a t. vevő-közönséget, szíveskedjék nálam összehasonlítás végett, bármily csekély megrendelést tenni.

Tartok ezenkívül olcsóbb darabos kőszén is, valamint keményfaszenet és vágott keményfát eladásra. — A nálam vett tüzelő anyagokat házhoz szállítom. — Megrendelhető lakáson (Kisvásártér, Képezdének átellenében) és a Tóth Kálmán-téri dohánytözsdében.

A t. közönség pártfogását kérve, mit igyekezni fogok kiérdemelni,
maradtam teljes tisztelettel

Nagy Péter,

szénkereskedő

10-10

LEGJOBB a dr. Forti-féle
SEBTAPASZ.

Még eddig semmiféle tapaszt nem érte el ennek a jó hatását!

Forti László eredeti gyártmánya.

Rendkívüli gyógy- és fájdalomcsillapító hatása mindenemű sebeknél, égéseknél, daganatoknál stb. Azonnal csillapítja a fájdalmat, oszlatja a daganatot és rögtön gyógyítja a sebet anélkül, hogy vágni kellene. A női emlőgyulladásnál biztos eredménnyel alkalmaztatik. Ára 2 kor., kisebb 1 kor. és a legkisebb 70 fillér. Kapható a gyárban, Forti László Budapest, II. ker. Iskola-utca 24. szám és a főraktárban Budapestben, Török József gyógytárában, Király-u. 12., valamint Budapestben minden és a vidéken a nevezetesebb gyógytárakban.

Forti László

Az eredeti dr Forti-féle sebtapasz külső csomagolásán, mely F. L. betűvel van lepecsételve, az itt is látható védjegyet, sajátkezű aláírását a budapesti kereskedelmi és iparkamara 6080/1899 sz. végzésével megerősítette.

A számtalan értéktelen és ártalmas utánzatok arra indítottak, miszerint az utánzó ellen a törvényes lépéseket megtegyem és ezek alapján a budapesti büntető kir. járásbíróság 1899. június 30-án kelt B. XI/2. számú végzésével a tapaszt hamisítóját, Forti Györgyöt, a tapaszt további készítésétől szigorúan eltiltotta és elítélte.

10-5

ITT A KARÁCSONY!!

Ifj. Wagner Antal könyv- és papírkereskedő

a közelgő karácsonyi ünnepek alkalmából ajánlja a következő, ajándékozásra leginkább alkalmas árúit

Képeskönyvek.

Mesekönyvek.

Elbeszélések.

Kalandos utazások.

Költemények.

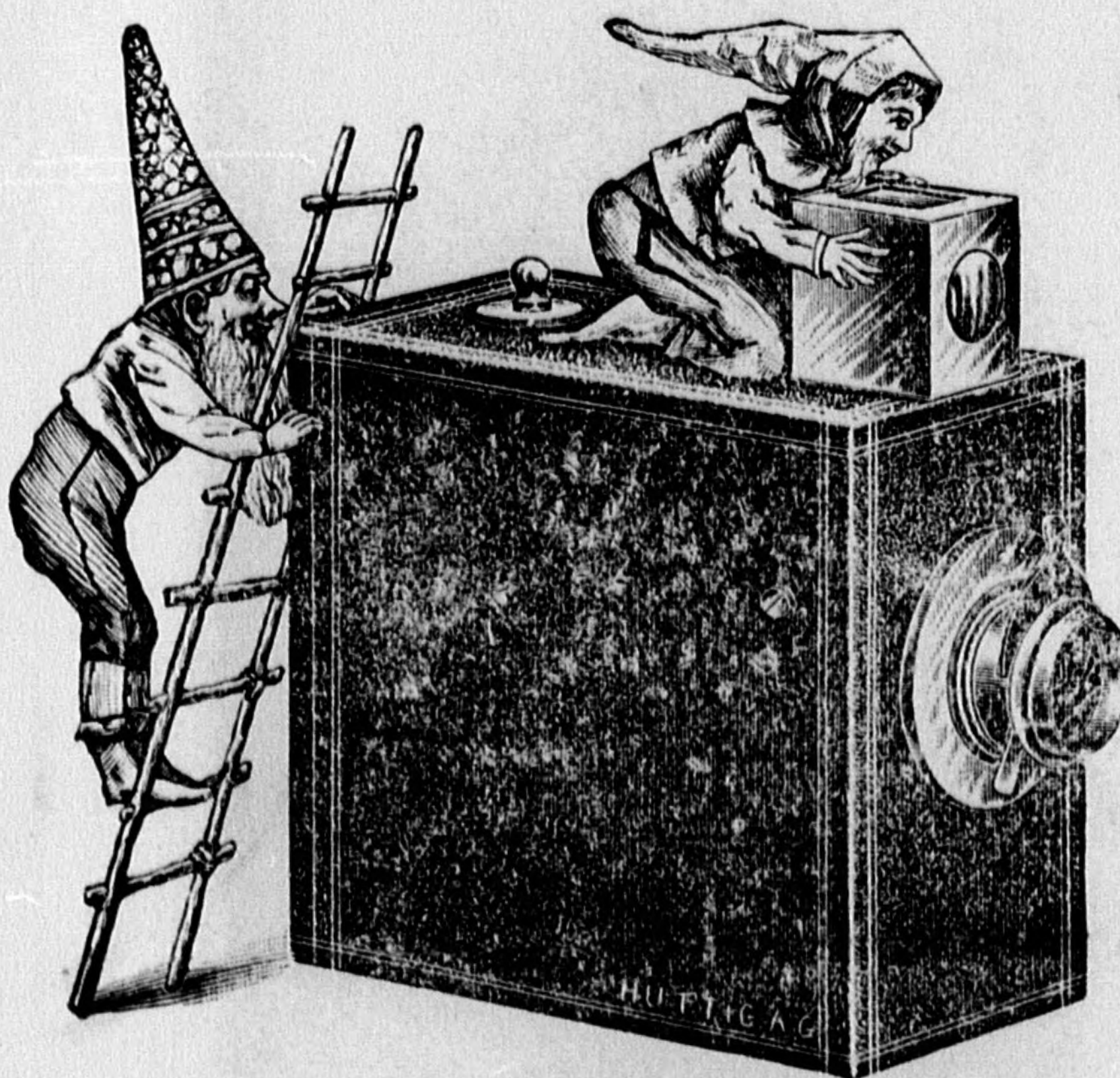
Diszmunkák.

stb. stb. stb.

Fényképező készülékek.

A fényképezés ma a kicsinyek és nagyok legkedvesebb szórakozása.

Fényképező gépek kaphatók 9, 15, 19, 27, 33, 41, 90, 106, 120, 150 és 200 korona árban — árhoz mért kitünő minőségben, szabott gyári árak mellett.

Képes levelezőlap album.

Képes levelezőlap doboz.

Képes levelezőlap állvány.

Levélpapíros

dobozokban

1 kor.-tól 20 kor.-ig.

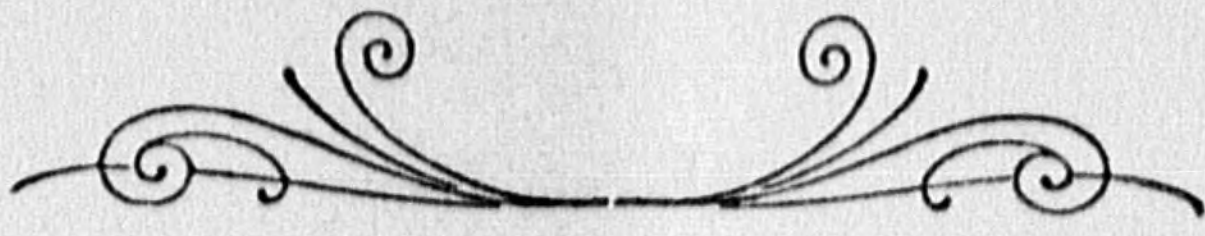
Karácsonyi és Ujévi
levelezőlapok.

Írómappák, írószergarnitúrák, tintatartók,
emlékkönyvek.

Karácsonyfadíszek különleges minőségekben.

Iskolatáskák fiúknak és leányoknak stb., stb., stb.

Karácsonyi szépirodalmi melléklet.

Kirándulás Afrikába.

Írta: Richter Mátyas, főgymn. tanár.

Bármily vállalkozó szellemű vagyok is, akkora bátorság még sohasem támadt bennem, hogy afrikai expedícióban akartam volna résztvenni.

Lehet valami csodaszép, a művészet legnagyobb remeke, páratlan a maga nemében, sőt a világ legnagyobb csodája is, ha oda csak tengeri úton lehet jutni, inkább elhiszem, hogy nagyszerű, de nem nagyon óhajtom látni.

Olyan »Tengerre magyar!«-féle hangzatos frázisok sohasem gyakoroltak rám valami különös vonzóerőt. Mindig irtóztam a tengeri úttól, és mikor aztán valóban éreztem a háborgó tenger hatalmát, meggyőződtem róla, hogy nem hiába rettegtem tőle!

Életem legkínosabb percei azok voltak, melyeket a tengeren kellett végigszenvednem. Már háromszor megfogadtam, kétszer az Ádriai, egyszer a Keleti tengeren, hogy tengerre többé nem szállok, és mégis úgy esett a dolog, hogy negyedszer is csak elmentem, hogy az Atlanti óceán hatalmáról is fogalmam legyen.

Mikor Gibraltárban kijelentettem: »Innen pedig egy tapodtat sem megyek tovább!« társaim, kik az angol *Cunard Line* hajótársaság egy emberével folytattak tárgyalást az afrikai útra vonatkozólag, körülvettek, és szép szóval, majd kéréssel, könyörgéssel ostromoltak, ne foszszam meg őket életük leghőbb vágyától. menjek velők Afrikába, hiszen csak három óra hosszú a tengeri út!

— A társaság, a barátság kedvéért hozza meg ezt az áldozatot! — mondogatták. — Tizenkilencen vagyunk csak, és a hajótársaság csupán azon esetre indítja vissza Tangerből még ma este a ma odainduló póstahajót, mely különben csak holnap érkezne vissza, ha legalább is huszan lenszünk.

— No jól van! — felelém. — Feláldozom magam, ne mondja senki, hogy a jónak elrontója vagyok!

Az erre támadt nagy öröm azonban mindjárt vesztett erejéből, mikor kitudódott, hogy a póstahajón egy I. osztályú jegy oda-vissza, — mely rendes körülmények között 15 peseta, — 1 font sterling (34 és fél peseta, vagyis 24 korona.)

Beh sokan lemondtak volna most már a kirándulásról! Csakhogy a már egyszer kiszalasztott szót többé visszavonni nem lehetett.

Július 21-én délelőtt 11 órakor egy *steam launch* (gőzcsónak) szállított bennünket a parttól az öbölben horgonyzó *Gibel-Tarik* nevű póstahajóra.

Az I. osztályban kívülünk csak két európai volt, a II. osztályban azonban nagyobb részt afrikai arabok kuporogtak.

Alacsony, zömök, vöröskéjú, mogorva angol kapitányunk parancsára pont 12-kor megindult a hajó. Benn a csendes öbölben a hajó fedélzetén hangos, víg társalgás, ártatlan tréfák folytak, melyeket rendszeren messze hallható kacagás kísért. Az öbölben horgonyzó néhány hadihajó mellett elhaladva, csakhamar elhagytuk jobbfelől Algecirast, balfelől pedig »a Földközi tenger kulcsát«: Gibraltárt a tengerbe vesző végső fokával, a »Punta de Europa«-val, és kiértünk a *Gibraltári-szorosba*.

Gyönyörű kép tárult itt elénk. Jobbról Európa, balról Afrika, közöttük észak felé az Atlanti óceán, dél felé a Földközi tenger. A görög hitrege szerint Herkules is eljutott ideig, és itt, útjának legtávolabbi pontján, állította fel azon emlékeket, melyeket a hagyomány ma is Herkules oszlopainak nevez. Az egyiket, a régi Calpe-t (Gibraltár) már elhagytuk, a másik pedig, Abyla, ott szemközt az a magas meredek hegy Afrika legészakibb részén, épen akkor kezdett kibontakozni a ködből.

Hajónk mindaddig, míg Európa legdélibb pontjához, Tarifa városhoz és a »Punta Marroqui«-hoz nem értünk, folyton az európai partok közelében szelte a tenger hullámain; ott aztán, ahol az Atlanti óceán beleömlik a Földközi

tengerbe, átvágott a Gibraltári-szoros délnyugati részére, egyenesen utazásunk célpontja, Marokkó legnevezetesebb kikötővárosa, Tanger felé.

Itt egyszerre megváltozott a víz felszíne. A Földközi tenger felől süvöltő, elég hűvös szél felverte a vén óceánt csendes nyugalomból, mire ez mindjárt megmordult, és mozogni, majd háborogni kezdett. Csak úgy habzott a dühtől, és szegény kis hajónkon töltötte ki bosszúját. Az a rengeteg nagy hadihajó, mely méltóságjeljes lassúsággal haladt felfelé, rá sem hederített hirtelen haragjára. Mentől inkább közeledtünk az afrikai partokhoz, annál jobban dobálta ártatlan hajónkat, s hol az egyik, hol a másik magyart mély szomorúságba, bűbánatba ejtette, sőt egyet azok közül, kik legjobban kardoskodtak a tengeri út mellett, a földélzetten a padra fektetett, és zúgó mormolásával nem annyira álomba, mint inkább abba a sajátságos állapotba ringatta, a melytől minden ember irtózik.

Akik nem érezték a tenger borzalmait, majd a búsulók felé fordítottuk részvételjes tekintetünket, majd pedig az itt-ott felbukkanó s hajónkat kísérő hatalmas delfinekben gyönyörködünk; amateur-fotografusaink pedig mindenáron azon voltak, hogy a fedélzetről valahogyan megörökítsék a II. osztályban kuporgó arabokat, érdekes nemzeti viseletükben, azonban hasztalan fáradoztak, mindegyikük tiltakozott a merénylet ellen. Mások meg azon mulattak, hogy roppant komoly kapitányunk mily nyugodtan szíjja rövidszárú pipáját, kötelességén kívül nem törődve semmivel a világon.

Két és félórás utazás után már jól láttuk a 25 ezer lakost számláló Tangert (Tandser). Az Atlanti óceán partján, hegyoldalba fekszik. Egészen keleti városnak látszik ódon faláival, kapuival, laposfedelű házaival, moschééival és minaretjeivel, melyek közé ujabban itt-ott európaias szállodákat építettek. Nyugat felé már egészen modern város emelkedik, szép, több emeletes házakkal és palotákkal. Európaiak laknak ezekben, mert itt van Afrikának legkitünőbb tengeri fürdője. A tengerpart közelében ugyanis, jó messzire befelé, a víz sekély, és az igen finom fővénytalajban nagyon kellemesen és jótékonyan hat a hullámverés.

A sekély víz az oka, hogy még egy kilométernél is távolabb voltunk a parttól, s hajónk már horgonyt vetett. Menetközben mégsem éreztük annyira a hajó himbálódzását, mert tőle telhetőleg ellenállt a tomboló hullámoknak, azonban most, hogy megállt, úgy ringattatta magát, mint a csecsemő a bölcsőben, hol az emeletmagasságú hullámok tetején büszkélkedett, hol meg a mély völgybe bukott, hogy a következő pillanatban újra a magasba kerüljön, majd a tátongó mélységbe sülyedjen. Ennek fele sem tréfa. Szédülés, rosszullet, és a tengeri betegség különféle neme fogta el a magyaroikat. Borzasztó állapot volt!

— Hogyan jutunk a partra? — kérdeztük valamennyien.

És ime, a pilotahíd felől, mely tele volt fekete-barna arabokkal, 8—10 nagy csónak közeledett felénk, mindegyikben 4—6 hórihorgas, markos, szakállas, turbános, piszkos, rongyos arab evezett. Torkaszakadtából kiabált, ordított szünetnélkül valamennyi, s hol az egyik, hol a másik kezökkel hadonáztak, integettek, mutogattak, s ajánlták csónakjukat. Sohse hittem volna, hogy ezek az emberek le tudják győzni a hatalmas hullámokat, melyek csónakjukat pehelyként dobálták ide-oda. Hideg borzongás fogott el, forgott velem az egész világ, mikor ezen csónakoknak irtózatosságot, küszködését láttam. Az arabok pedig bátran, semmi veszélytől sem tartva, egész biztonsággal vívták a mindennapi csatát a hullámokkal, hiszen rendszer, jólismert útjokat jártak.

Mentől közelebb értek, annál jobban hangzott éktelen ordításuk, mely csak akkor szünetelt, ha csónakjuk a szédítő magasságból a mély hullám völgybe sülyedt. Az elsőségért vívott verseny ugyancsak erős próbára tette izmaikat. Dolgoztak is úgy, ahogy csak bírtak, s

irtózatosságot, szitkokban törtek ki, ha valamelyik csónak a másik elé került. Izmos, edzett karjuk legyőzte a tenger ellenállását, és hosszú, erős küzdelem után odaértek hajónkhoz. A csónakot hamarosan a hajó lépcsőjéhez erősítették, s két-három arab egy pillanat alatt fenn termett a hajón.

— Én inkább itt maradok, — kiálték fel, — mint hogy kockára tegyem életemet!

De amint láttam, hogy a fekete-barna alakok a matrózok segítségével mily ügyesen bocsátják le az utasokat a csónakba, mikor ez a hullámhegy tetejére kerül, — hogy aztán ott a himbálódzáshoz nem szokott magyar elterült, mint a béka, az mellékes, utána szépen talpra állt s leült, — és láttam, hogy mindenki beadja derekát, én is megalkudtam a körülményekkel és »Isten neki!« felkiáltással átadtam magam az araboknak. Nagynehezen elhelyezkedtünk. Két csónakban elértünk mind a huszan. Hogy a többi csónakos mily szerencsés utat kívánt, gondolhatja mindenki.

Megindultunk. Az út a hajótól a partig a legkellemetlenebb volt. A csónak hajmeresztő lengésére egyrészt borzalom, másrészt rosszullet fogott el, s ha nincs közel a part, nagyon megjártam volna. De egy-kettőre a híd alá voltunk. Az ügyes evezősök ugyanis úgy irányítják a csónakot, hogy teljesen a hullámok hatalmába kerüljön, melyek aztán egy-egy lökésre roppant messzire lödítik. Hogy ne unatkozzunk, az araboknak egy pillanatra se állt be a szájuk; egyik jobban ordított, mint a másik. Ez már az ő szokásuk.

Ha nagyobb a vízállás, s a hajó a parthoz közel vethet horgonyt, akkor a daliás, erős arabok nem csónakon, hanem az ölükben vagy a hátukon viszik ki az utasokat. Ettől tartottak társaságunk hölgytagjai. Hogy tehát ebben a kalandban részt ne kelljen venniök, nagy örömmükre Gibraltárban maradtak.

— Micsoda? Az az utálatos fekete, rongyos, piszkos arab engem az ölében vigyen a partra? Soha! — mondogatta egyik is, másik is.

— De azért, ha úgy más valaki, pl. »Ő« kapná ölébe drága Nagysádat, ugye, eljönne, mi? — ingerkedék rögtön kedélyes társunk.

Pírulás és elfordulás volt a felelet rá.

A pilotahídhöz érkező csónakjainkat száz meg száz ordító arab várta. Egyszerre megmozdult valamennyi. Kiszálláskor úgy megrohantak bennünket, mint a darazsak azt, aki megbolygatja fészkeket. Három-négy is körülvevett egy-egy magyart, s valamennyi beszélt, kiabált, üvöltött, hadonázott, és az ott lakó európaiaktól elsajátított spanyol, angol, francia, olasz, sőt német nyelven is vezetőnek kínálkozott. Engem a többi között egy csinos legény fogott karom, és ily ékes németiséggel ajánlkozott vezetőnek: »Mai Her! Ik, Führer! Ik, mai Her, verstegen? Ik, Führer, mai Her! Ik, daitsch spreken. Verstegen, mai Her?!« Százszor is a fülembe kiabálta mondókáját, miközben folyton szidta és lökdöste a többi, hogy minek alkalmatlankodnak. Azt gondoltam, hogy széjjelszednek bennünket. Visszataszító ábrázatok, kopott piros turbánjuk, fezüik, rongyos sárgás burnuszuk (köpeny) egyáltalában nem volt alkalmas rokonszenvünk megnyerésére.

Ha elénk állt egy tiszta fekete kaftános, fehér turbános, harisnyás és sárgapapucsos alak, s vezetőnek ajánlkozott, valamennyi rárontott, ellökték, megvető pillantással mérték végig, s ujjal mutattak rá: Jud! Mai Her, nik gegen!

Mivel nekünk gibraltári és afrikai vezetőnk volt, szóba se álltunk velök; s minthogy nem tágitottak, nem épen a leggyöngédebb oldalbalökésekkel kellett őket lerázni nyakunkról. Azonban ennek sem volt nagy eredménye, mert meghátráltak ugyan, de nem maradtak el. Az egész had követett bennünket iszonyú zajjal, lármával és mindenféle jó kívánságokkal. És ez tartott mindaddig, míg csak szállodánkba nem értünk. Az ordító kisérlet, az úton bámészkodó, rongyos és koldus nép, különösen pedig a város kapujánál kuporgó, hentergő piszkos arabok vad

arckifejezésökkel, vigyorgó ábrázatukkal félelmet és undort keltettek.

Nagyot lélekzettünk tehát, mikor európaias szállodánk legalább ideig-óraig megszabadított bennünket a szurtos, tolakodó és vad tömegtől.

Nemsokára a lunchhöz (löncs, villásreggeli) ültünk.

A tengeri úton átélte izgalmak, a kikötőben tapasztalt durva erőszakoskodás, vad tolongás, idegtépő zsidó és a tengerparttól a szállodáig látott ijesztő alakok kedélyállapotomra oly leverőleg hatottak, hogy irtóztam minden élettől-ítáltól. Hogy tehát a jóízűen falatozókat ne zavarjam munkájukban, csakhamar a társalgóba vonultam, hogy ebből a sötét Afrikából néhány képes lapot írjak Európába.

Mióta szállodánk küszöbét átléptük, egy percig sem szünetelt az utca felől az irtózatossá látnia, mely az emeleten még jobban hallatszott. A sok ingyenélő arab alighanem milliómosoknak tekintik az idegeneket, mert tömegesen megjelennek lakásuk előtt, hogy hódolatukat bemutassák kis baksis (borraváló) reményében.

A megírt lapokkal az átellenben levő spanyol póstára siettem, — a marakkóin kívül van spanyol, angol és francia pósta, — de majdnem elhült bennem a vér, mikor a lépcső felső fokán megjelentem. A szálloda tágas kapualja tömve volt ifjú-öreg, villogó szemű, rémületet keltő rongyos arabokkal, mindegyik mellett egy görhes számár, s közöttük borzas, félmeztelen gyerkőcök. Alakom mintha megbabonázta volna őket. Egyszerre rémséges kiabálásba törtek ki. Valamennyi felém emelte mindkét karját, s beszélt, integetett, mutogatott hol magára, hol a számárra, majd meg ráütött a szegény párára, mintegy annak bizonyítására, hogy még van ám benne élet, és ezzel a lépcső felé tuszkolta. Megvallom, inamba szállt minden bátorságom, s kerekét oldottam. Tanácsosabbnak tartottam a hátrálást, mint hogy közéjük menjek, mert épen aligha kerültem volna vissza.

— Siessenek uraim, — szóltam ott benn, — az arabok már várnak ránk!

A többség kapva-kapott az ottani szokáson. Minden idegen, férfi, nő egyaránt, ki Tanger földjére lép, számárháton járja be az utcákat, hogy megnézze Marokkó e híres városának nevezetességeit.

Fel is kerekedtek mindjárt, hogy ezen szokásnak hódoljanak.

Leirhatatlan örömrivalgás, ordítózás, lökdösés, taszigálás támadt a kapualjában, mikor társaságunk a lépcsőn megjelent.

Minden egyes hajcsár a lépcső felé toltá számárát, ráütött, s ordítózva mondogatta:

— Erre tessék ráülni! Ennél nincs különb, fűrgebb, erősebb az egész világon!

Aki legközelebb volt a lépcsőhöz, azt igyekeztek onnan eltolni. Elképzelhető, mily veszedelmes, verekedés támadt ebből. A sértést kezze-lábalbal torolták meg, még pedig azonnal. Mindenki maga biráskodott a maga ügyében; rendőri beavatkozásra nem volt szükség. Különben hiába is hívtak volna rendőrt, ilyen csodabogarat egész Marokkóban nem ismernek; megélnék ők rendőr nélkül is, csak baksis legyen.

Én meg legfiatalabb társunk leghátul maradtunk, mivel semmi kedvünk sem volt a számargoláshoz. A lépcső legfelső fokáról néztük a feledhetetlen látványt.

A bátor magyarok a legdaliásabb és legmarkosabb alakokat küldték előre, kik, ha kell, oly adományokat osztogassanak, melyeket egy arab sem fog zsebrevágni, hanem mosdatlan ábrázatán cipel haza; szóval, kik csattanó feleletet adnak, ha merész lesz a támadás.

Alig ért le az első magyar a lépcső aljára, már három-négy izmos arab is megragadta, ki lábánál, ki meg ott, ahol épen hozzáfért, és meg sem kérdezve, tetszik-e, vagy nem, mint valami tehetetlen bábut rádobták az ott álló számár hátára, és nem valami finom bánásmóddal kituszkolták az utcára. Kettő húzta a számárát, néhány meg toltá az egyik kezével, a másikkal pedig a magyart fogták, hogy le ne forduljon. Ugyanígy bántak el a többivel is, hihetetlen gyorsasággal.

E komikus látványra mi ketten ott fenn, meg az a sok fehér és fekete néző ott lenn majd meghaltunk neveltünkben. Különösen akkor, midőn a 100 meg 108 kilós magyarok, kik soha lovon vagy számáron nem ültek, egy-egy nyomorult kis csacsira kerültek, s halálos félelem közt — jóllehet fogták őket, — hol

előre buktak, hol meg hátra estek, hol jobbra bicegtek, hol balra dőltek. A vézna csacsi nem bírván a nehéz terhet, alig cammogott, tolták tehát, és ütötték, verték.

Ha ezeket a jeleneteket valaki fényképben megörökítette volna, az emberiség időtlen-időkig kacaghatna rajtuk.

Mikor már az utolsóval is végeztek, társammal észrevétlenül eltűntünk. Csúffá, nevetség tárgyává nem teszszük magunkat, mondogattuk.

Elfogóvám a magyar, az arabok a nézőkkel az utcára vonultak. Mi is utánuk.

Iszonyú hahotára fakadtunk, mikor azt a menetet megláttuk. A hős magyarok egymásután törtettek fel a köves, meredek főutcán, ahol a rendtelenség és tisztátalanság üli diadalát. Az utca tele néppel; mindenki megállt, bámult, és kacagott. Ilyen menetet még aligha láttak. Ahány csirkefogó, naplopó, gézengúz, gyerkőc van Tangerban, az mind körülöttük ordított, és baksisért rimázkodott.

A menet azonban csakhamar megszakadt, amennyiben hol itt, hol amott hentergett egy-egy magyar a csacsi alatt vagy kászolódott fel a földről. És ez nem egyszer, hanem minduntalan ismétlődött. A hajcsárok ugyanis összeveszték a csacsijukhoz fogadatlan vezetőnek szegődött suhancokkal, — kik szerint egy vezető nem elég, — s ebből aztán verekedés támadt, ahol rendesen az öreg hajcsár húzta a rövidebbet, mert a fiatalok tenyere gyorsabban működött, mint az övé. Míg ezt elvégezték, nem volt, aki a számáron ülőket fogja, s ilyenkor a hosszúfülesnek nem is igen kellett rugdalóznia, lefordult a magyar magától is!

A hepehupás, elég széles főutca mindkét oldalán számár számár mellett állt az idegenek rendelkezésére.

Mennél tovább néztem ezt a nagyszerű, páratlan menetet, annál inkább kedvet kaptam magam is a kalandos utazásra. Hadd mondhasam, hogy életemben én is ültem egyszer számáron, még pedig Afrikában. Társam is vállalkozott rá.

Végignézek a sok számáron, és szemem megakad egy fiatal, csinos szürkén. Azonnal intek a boldogságtól ragyogó öreg hajcsárnak, s a következő pillanatban már a csacsin ültem. Nyereg ugyan nem volt rajta, de seba, pótolta azt valami szénás zsákféle. Mikor a kezembe nyomta a gyeplőt (dehogy is gyeplő, zsíros madzag volt az), a csacsi nem várt semmiféle biztatásra, mint társai, ügetve rohant fel az utcán a többi után.

Én meg, ki soha lovon, annál kevésbé számáron nem ültem még, nem győztem eléggé csodálkozni, hogy oly biztosan ülöm meg a fűrge állatot, akárcsak a magyar huszár tüzes paripáját, és szinte büszkélkedve nógattam a lábommal a csacsit: Gyí, te szürke! Csak rajta, még szaporábban!

A tipegő öreg nem tudott lépést tartani a csacsijával, elmaradt jócskán, s kétségbeesetten kiabált és integetett, hogy ne siessek, de a csacsi, úgy látszik, örömeben, hogy megszabadulhatott durva, házsártos, fekete gazdájától, rá sem hederített; én meg hiába sugtam a fülébe: »lassan!« (különben sem értett magyarul . . . a számár), mikor a lábam folyton az ügetés mellett gesztikulált. Egyszer csak, mikor már utólértük a menetet, legnagyobb örömemre, a faképnél hagyta a többi, ellenkező irányba kanyarodott, s egy mellékutcába, az igazi arab utcába nyargalt, ahol aztán lépésben kezdett haladni. Tanger érdekességeinek, nevezetességeinek központjában, a kereskedők utcájában, a különféle bazároknál és boltoknál voltunk. — A csacsi okosabb a gazdájánál. A gazda, csakhogy az idő teljék, először végig vezeti az idegent a városban, és csak nemsokára tér ezen utcába, szem előtt tartva azt, hogy az idő pénz; mentől tovább hordoztatja az idegent, annál több pesetát kap; a csacsi pedig, nem lévén valami nagy barátja a sok gyalogoláshoz, minthogy tudja, hogy mit kell az idegennek megmutatni, egyenest a látnivalókhoz viszi. De azt is tudja praxisból, hogy ott, ahol panoráma van, ügetni nem szabad, tehát teljes kényelembe vágta magát.

Itt aztán a dühös, káromkodó hajcsár is utólért. Szidott valakit, mint a bokrot. Azt ugyan nem tudtam megérteni, kit, vagy mit? a csacsit-e, vagy engem, de azt hiszem, kijutott mindkettőnknek.

Társam mindenüvé követett.

Nemsokára mellém szegődött egy fiatal, tiszta

burnusza miatt elegánsnak is mondható legény, és egy szintén kibérelt számáron vezetőnek állt be. Hiába tiltakoztam ellene, rám se hallgatott, hanem beszélt szüntelenül, mutogatott, magyarázott folyton, mint ő mondá: németül. Én ugyan édes keveset értettem belőle, de a minduntalan hozzám intézett kérdéséből: »Mai Her, verstegen?!« sejtettem, hogy németül akar beszélni. Kérdésére mindannyiszor hűségesen rámondtam a »Ja«-t, magamban pedig azt gondoltam: »Ért a huncfut!«

Nagyon meglepett, hogy valahányszor zsidóval találkoztunk, (7 ezer van Tangerben), vagy zsidó üzlet előtt haladtunk el, nem tudta megállni, hogy gúnyosan rá ne mutasson: »Jud!« Úgy látszik, hogy nem nagy kedveltségnek örvendenek ott se a Spanyolországból odavándorolt zsidók.

Ebben a piszkos, szűk utcában nincs más, mint bazár, bolt és mulatóhely. Árulnak ott mindent, ami Afrikában készül és terem. A bazárok és boltok kis lyukak, ahonnan a tengeri halaktól és rákféléktől, a különféle iparcikkektől, azután a kávéházakból, vendéglőkből és lebu-jokból fojtó bűz áradt ki az utcára. Ez a hullaszaghoz hasonló romlott levegő, valamint a bámészködő, undort keltő szurtos, rongyos nép csakhamar kifelé üzött-kergetett. Hiába nógattott a vezető, nézzem meg ezt, nézzem meg azt, semmire sem voltam kíváncsi, a szabadba vágyódtam, és egy-kettőre a vásártérre jutottunk.

Itt ütök fel sátorukat a mesemondók, kiket hallgatóik török módra körülülnek és nagy áhítattal hallgatják a mindentudókat. Imitt-amott csepürágók és állatszeliidítők produkálják magukat. Mindegyiknek megvan a saját közönsége. Szerete-széjjel meg jámbor tevék kérődznek, s várják az idegent, hogy végighurcolják a város utcáin.

Innen a város legmagasabb pontjára ügettünk, ahonnan felséges kilátás nyílik a hullámozó Atlanti óceánra és a városra.

Ütközben néger rabszolgákkal találkoztunk, kik messziről, hegyi forrásokból hozták kecsketömlőkben a városba a kristálytisza friss ivóvizet. Némán ballagtak egymásután, s oly szomorúan tekintettek ránk, hogy szívünk mélyéből megsajnálunk szegényeket.

Visszafelé mindentéle szűk, nagyon lejtős, köves, girbe-görbe sikátorokon, valóságos »kutyaszoritókon« haladtunk lefelé.

Egyszer csak egy fordulónál, legnagyobb meglepetésünkre, a három legtermetesebb magyarral találkoztunk, kik nagyokat fújva törtettek felé.

— Hát csak így gyalog?

— Elég volt a számargolásból! Már meguntuk a sok bukfcencet. Jobb gyalog!

— Majd betörött az oldalbordám! — mondá a legidősebb keserűn.

Míg mi lefelé tartottunk, az egyik elővette fotografáló készülékét, és lekapott bennünket, hogy otthon az amateur-klub egyik estélyén bemutassa a tengeri kéjutazást. Hasztalan tiltakoztam ellene, nem tágitott.

— Ha a felvétel sikerült, — vigasztalt, — magának is küldök egy képet.

Még eddig nem érkezett meg. Csak ne is jönné, legalább nyugodt lennék, hogy a világ nem kacag rajtam.

A legszűkebb utcában egy rozoga vityillóból, a nyitott ajtón és kicsi ablakon át gyerekek egyhangú hadarása hallatszott ki.

— Ez hihetőleg iskola! Nézzünk be! — mondám társamnak.

A nem valami tágas, négyszögű szobában, mely inkább istállónak illett volna be, piszkos gyerekek ültek török módra köröskörül; mindegyiknek a kezében egy tábla, melyről folytonos hajlongás között hangosan leolvastak valamit. A szoba közepén guggolt a horihorgas Éhenbög Péter formájú tanító, hosszú bambusz-nádpálcával a kezében, és hallgatta a fiúk darálását komoly ábrázattal, szigorú tekintettel, közben-közben, változatosság kedvéért, ha valamelyik hibát ejtett, rásuhintott egyet-kettőt. Hogy hangok támadtak nyomában, ki törődött vele? Ennek, úgy látszik, nem igen kell attól tartania, hogy tanbetyár névvel fogják megtisztelni, vagy fegyelmit akasztanak a nyakába. Ő azt az okos elvet vallja: »Hol nem győzz okkal, bátran vágj közbe botokkal!«

A lakószobák ajtaja mindenütt az utcára nyílik, s minthogy tárva-nyitva valának, benézhattunk a szűk, tisztátalan, minden dísz nélkülöző haj-

lékokba, melyekben az összes bútorzat a földre hányt szalma vagy gyékény. A lusta, dologkerülő arabok vagy ezen henteregték, és a legnagyobb lelki nyugalommal csibukoztak, vagy az utcán a ház előtt nyújtózkodtak, és édes semmivetésben töltötték idejüket. Bambán, vadul néztek ránk, némelyik még vigyorgott is. A szobában épúgy, mint a szabadban összes ruházatuk rajtuk van.

Itt-ott láttunk egy-egy öreg asszonyt is. Felső ruhájuk széles, hosszú fehér lepedő-féle, melylyel egészen betakarják magokat, csak a szemök látszik ki. Fiatal nőt mindössze csak kettőt láttunk. Az egyik egészen háziasan öltözve, lakószobájának félig nyitott ajtajánál beszélgetett egy idősebbel; a másik pedig szembe jött velünk nagy gyorsasággal. Magas, karcsú természetével, az öreg asszonyok öltönyétől elütő tiszta fehér, szép redőkbe szedett ruhájával s kecses járásával rögtön magára vonta figyelmünket. Mikor elénk ért, és észrevette, hogy nézzük, egy pillanatra félrelebbentette fátyolát, és a legszebb arab nő állt előttünk. Egy tekintet, egy bájos mosoly, azután újból elfödte arcát, és eltűnt. Egy előkelő, gazdag arab felesége volt. Valóra vált itt is az a mondás: »Hiúság, asszony a neved!«

Megnéztük a marokkói szultán palotáját és egy-két termét is. Ő felsége az év egy részét itt szokta tölteni. Csak futólagos pillantást vehettünk ugyan ezen valóban keleti fényvel berendezett, pazar díszítésű termekbe, de ez is meggyőzhetett bennünket a marokkói szultán nagy hatalmáról és finom mór izléséről. A sok visszataszító látvány után jól esett tapasztalunk, hogy Tanger arab-negyedének is van olyan helye, ahol a szem gyönyörűséget talál.

Mikor aztán már megúntam a szamaragolást, vagyis inkább a sok szennyet és piszkot, s megutáltam a szemtelennül tolakodó, ordító, vad arabokat, kifizettem a hajcsárnak a csacsiért járó díjat (2 peseta), rimánkodására baksissal megtoldva, azután a vezetőt és a szamarát, — a szokásos bérrel persze egy sem volt megelégedve, — a többi fogadatlan vezetőt, kísérőt pedig — mert valamennyi tartotta a markát baksisért, — néhány oldalbalegyintéssel fizettem ki, és lesiettem a kikötőbe, hogy ne lássam többé Afrikának feledhetetlen nevezetességeit. Valamennyi követett. Mikor aztán ott a tenger partján jól megsétáltattam őket, és minden szó nélkül csak végignézttem őket szürő tekintettel, lassan-lassan elpárologtak, nem minden megjegyzés és jókívánság nélkül.

Társam még egyszer visszafordult, s így magam maradtam. Azt az időt, míg társaságunk összeverődött, a rakodópart megtekintésével töltöttem el. Beh jól esett ott a friss, sós tengeri levegő! Hogy Tanger közegészségi viszonyai kedvezők, azt csakis a tenger felől fújó szélnek köszönheti.

A magyarok egyenként szállingóztak, mivel a híres menet teljesen felbomlott, s mindenki arra ment, amerre neki tetszett.

Elsőnek érkezett a legflegmatikusabb magyar öles, lármás vezetőjével és egy körülötte ordító csapattal, mintha valami gonosztevőt kísérték volna a vesztőhelyre. Jót mulattam e jeleneten. Kérdésekre, honnan jön, előadta, hogy miután a szamar hátáról minduntalan lebukott, s drágább az élete, mint az a szamar-komédia, gyalog járta be a várost. Hogy megszabaduljunk a fülsiketítő lármától, kértem, fizesse ki a vezetőt, az meg aztán kis baksisért majd elbánik a többivel; hatalmas öklével egy pillanat alatt széjjelveri az egész kompániát. A

jó ember belenyúl a zsebébe, kivesz egy pesetát, s a vezető markába nyomja:

— Hier haben's!

A fekete arab nézi, nézi, s ördögi vigyorgással s rémes kiabálással utasítja vissza:

— Ein Peseta? Was? Ik Führer, mir, mik ein Peseta? — Vier Peseta, mir Führer! Verstegen, mai Her?! Vier Peseta! Vier! — s verte a mellét, a tenyerét, ahogy csak tudta, és mutogatta az ujján, mennyi négy peseta. — A magyar erre a legnagyobb hidegvérrel így szólt:

— Ha nem kell egy peseta, nem kapsz semmit! — s kivette az arab kezéből a pesetát, zsebre vágta és kezdte nekem mesélni úti élményeit. Az arab erre iszonyú dühbe jött, és legalább százszor ordította társam fülébe az előbb idézett szavakat. De hiába! A magyart nem tudta megfogni, Ekkor megfogta a karját:

— Kommen! Konsul!

És majdnem hihetetlennek hangzik, a magyar elindult vele. Hasztalan mondtam, ne menjen, elment mégis, hogy a konzul igazságot tegyen közöttük. Aggódtam is miatta szörnyen, hátha beviszi valami szük, néptelen sikátorba, ahol kitölti rajta bosszúját. És csakugyan ilyen helyre tartottak, mikor a magyar nagy szerencséjére szembetalálkoztak a kikötő felé siető társakkal, kik aztán visszahozták őket a pilotahidra, ahol hosszú alkudozás után valahogyan kiegyenlítették a dolgot. Egyetlen egy vezető sem volt megelégedve a szokásos díjjal. Némelyik lágy szívű magyar kétszer is megfizette, csakhogy megszabaduljon a kiabáló arabtól.

Jóllehet már félóra óta borzadva néztem a háborgó tengert, a házmagas hullámokat, s azokon vergődő, hánykolódó hajónkat, mégis inkább oda kíváncsoztam, csakhogy Afrika vad népét ne lássam többé. Alig vártam már, hogy a hajón legyek. Estefelé volt már, mikor végre valahára csónakra ülhattunk.

Végtelenül örültünk, hogy épkézláb hagyjuk el Afrika földjét; azonban annál jobban dühöngött kíséretünk. Még messziről is láttuk, mint fenyegetnek és átkoznak bennünket e telhetetlen teremtések. Ha Dárius kincsét osztottad volna szét közöttük, még akkor se elégitett volna ki őket.

Én, ki azelőtt semmitéle himbálódzást ki nem bírtam, most legnagyobb ámulatomra, még élvezetesnek találtam az utat a parttól a hajóig, amint csónakunk a magasból a néhány méter mélységbe, majd ismét a magasba repült. Néhány perc alatt a hajón voltunk.

A matrózok felszedték a horgonyt, s a kapitány már meg akarta indítani a hajót, midőn jelentik neki, hogy a csónakosok még a hajón vannak, s addig hallani sem akarnak a távozásról, míg az előre kialakított viteldíjat fel nem emeljük; sőt az egyik a fedélzetre is felmerészkedett, hogy a kapitánynál panaszt emeljen ellenünk. Flegmatikus kapitányunk egy szóra sem méltatta, hanem midőn egy oldalmozdulattal figyelmeztette:

— Ha nem pusztulsz innen rögtön, lelélek! — észnélkül rohant lefelé.

A hajó megindult. Ekkor irtózatossá lárma hallatszott a kijárat felől. Egy másik veszekedő csónakos volt, ki ott rekedt a hajón, s kétségbeesve rimánkodott, eresszék le a csónakra. A kapitány elpirult, szóltanul megállította a hajót, és az arab a hajót követő csónakra szállt.

Mikor aztán a hajó újra megindult, láttuk, hogy előre megfogadott afrikai vezetőnket mint fojtogatják a csónakban a dühös arabok,

mert ő ellenezte, hogy többet kapjanak. Egyesek segítségére szerettek volna sietni, de a kapitány ügyet sem vetett rájuk, hanem egy sok mindent kifejező gesztussal és épen nem szelid morgással fordult el tőlük. Intézzék el dolgukat, amint jönnek látják.

Míg csak a Gibraltári-öbölbe nem értünk, borzasztó vihar dúlt az Atlanti óceánon. Én elejétől végig az árboc mellett ültem, úgyszólván mozdulatlanul, egy pontra szegezve tekintetemet, és mindenki legnagyobb bámulatára megmenekültem a tengeri betegségtől. Az Atlanti óceán épen azokkal érezte hatalmát, kik folyton hangoztatták, hogy Gibraltártól Franciaországig tengeren kell megtenni az utat, mert sokkal szebb a vidék, sokkal többet látunk, és mily mennyei élvezet lesz a tenger zúgását hallani stb. Másnap megkérdeztem attól, ki a tengeri út elleni tiltakozásomat oly rossz néven vette, s az egész afrikai úton iszonyú kínok között majdnem félholtan feküdt valahol lenn a kabinban:

— No kolléga úr, élvezetes volt-e a tengeri utazás?

— Ne bántson maga is, — mondá — sohse kíváncsozom többé a tengerre!

Napnyugtát a tengeren itt láttam először. Gyönyörű látvány volt, mikor a nap óriási korongja vérvörös sugarakat lövelve merült lassan-lassan a háborgó óceánba. Egy-két percre rá márteljes sötétség borult a tájra, — nem úgy, minr nálunk napnyugta után, — csak a letűnt nap helyén látszott még sokáig vörössárga fény. Lassanként ez is elhomályosodott, és nem láttunk többé semmit; csak a hideg szél sivitását, a tenger zúgását és szenvedő társaink nyögését és sóhaját hallottuk, és a hajó egyenletes hanykolódásának szédítő, roppant kellemetlen voltát éreztük.

Csak egy-két erős természetű társunkat szórakoztatta a tenger borzasztó játéka. De mikor aztán legkedélyesebb társunk, ki már hosszú ideig szintén ott nyújtózkodott egy padon, nem tudom, jókedvében-e, vagy szíve sugallatát követve, keserves hangon felkiáltott:

— Édes anyám, ha tudnád, mint kinlódik a te kedves fiad! — óriási kacaj támadt; még az is hahotára fakadt, ki az életét is megunta már.

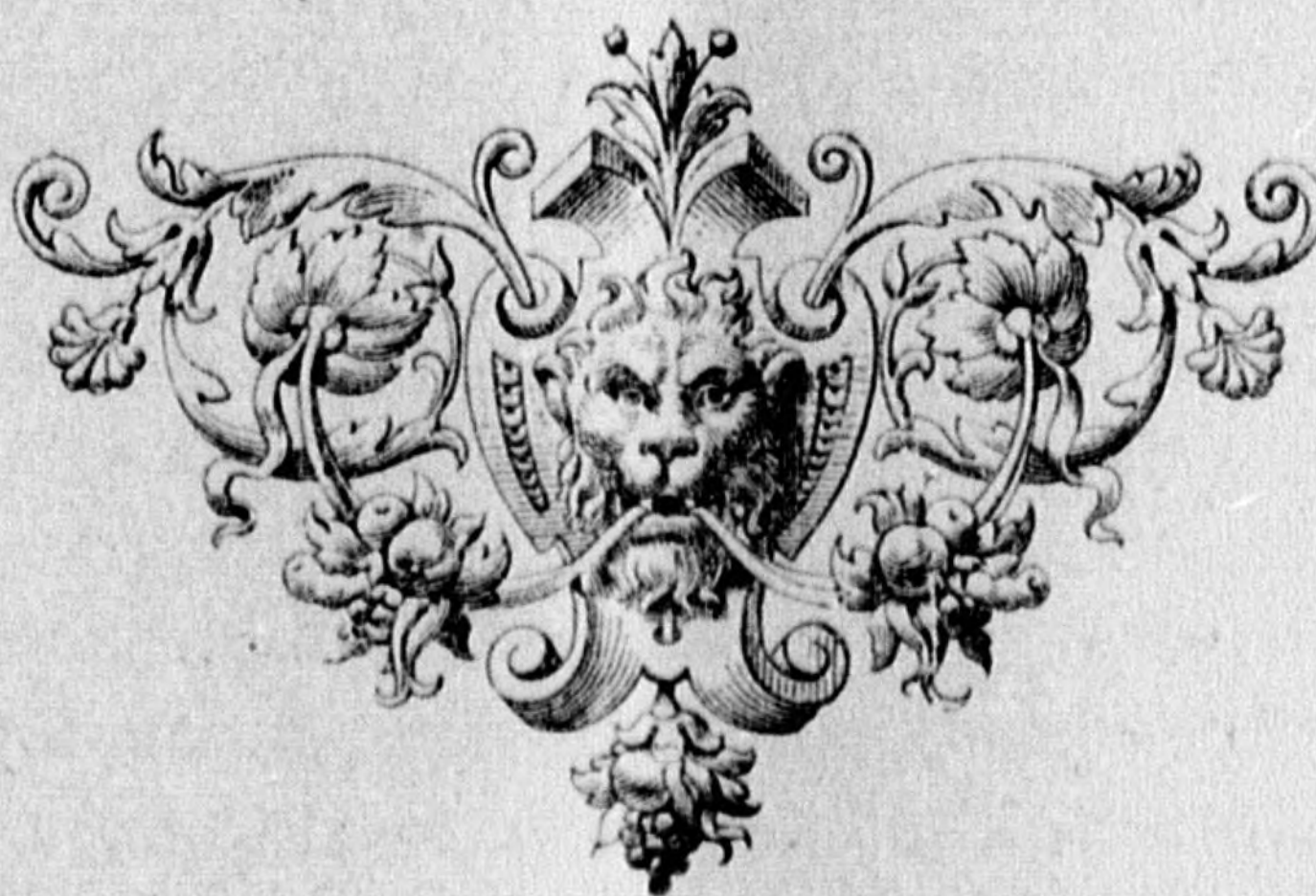
Javában neveltünk ott a sötét fedélzeten, mikor egy hatalmas hullám keresztülesapott rajta, nyakon öntve mindenkit, aki csak ott volt. Nagy zsváj, lárma, nevetés, mozgolódás lett erre. Néhányan levánszorogtak a kabinba, a többiek pedig ott maradtak, és nagy kacajjal fogadták a második, harmadik és a többi zuhanyt. Olyanok voltunk, mint az öntött ürgék, csuromviz, és fáztunk, de azért ott maradtunk, mert mégis csak jobb a friss, mint a füledt levegő.

Útunk visszafelé örökkévalóságnak tetszett. A 60 km. utat Tangerig három óra alatt tettük meg, és visszafelé négy óránál is tovább tartott.

Mikor éjfél előtt végre valahára Gibraltárban partra szálltunk, egyszerre kitört valamennyinek az ajkán e néhány szó:

— Hála Istennek, csakhogy már itt vagyunk! Mégis csak jobb és biztosabb a szárazon!

Ezen nap örökké emlékezetes marad életemben. Jóllehet soh'se bánom meg, hogy Afrikában voltam, mert 50 pesetáért, amibe a kirándulás került, annyit láttam és tapasztaltam, a mennyit máshol semmi pénzért sem lehetne, azért én utána újra megfogadtam, hogy soha többé nem szállok a tengerre.

A szívtelen.

(Tragikomédia hat felvonásban.)

ELSŐ FELVONÁS.

A nő: (Ellenkezve.) És férjem!? És gyermekeim!?

A férfi: (Patetikusan.) Önnek nincs szíve. (Drámai kitöréssel el.)

MÁSODIK FELVONÁS.

A nő: (Egyedül.) Mennyire szeret . . . Igazán gonoszul bánok vele. Tetszem neki és nem akarom anyai hivatásomat feláldozni. Sem férjem nevetségessé tenni . . . Igaza van; Nincs szívem. (Büszkén felemeli fejét.) Csak rajta, igen, lesz szívem. (Ír.) Holnap három órakor a Madelaine-nél.

HARMADIK FELVONÁS.

A férfi: Oh köszönet. Milyen jó ön. Hát eljött!?

A nő: (Reszketve.) Istenem, mennyire félek . . . Ha meglátnak . . .

A férfi: Legény lakásom diszkrét, hallgatag . . .

A nő: Soha! Soha!

A férfi: Lássá, hogy nincs szíve!

A nő: Megint? (Megrendülve.) Hát jó! De legalább esküdjék meg, hogy örökre . . .

A férfi: Mindent! (Gyöngéden.) Szeretem!

NEGYEDIK FELVONÁS.

A Nő: Mennyire megvethet maga most már engem!?

A férfi: Milyen különös gondolat?

A nő: De azért mindig szeretni fog, ugy-e? Mindig!

A férfi: Mindig.

A nő: Isten veled! . . . A viszontlátásra . . . Szeretlek . . . (Csókot dobálva, el.)

A férfi: (Egyedül.) Akárki mit beszél, nincs külömb egy férjes asszonynál. (Cigaretára gyújt s ebédelni megy.)

ÖTÖDIK FELVONÁS.

A férfi: (Egyedül.) Ma van az ő napja! (Ásit.) A dolog unalmas kezd lenni . . .

A nő: (Belép.) Jó napot! . . . Megöl az izgalom! . . . Azt hiszem, a férjem követett.

A férfi: Menyköbe is . . .

A nő: Csalódtam . . . De ez így nem lehet tovább . . . Gyanakszik . . . Folyton olyan jelenetek játszódnak le . . . Már megelégettem!

A férfi: Azt értem! . . .

A nő: Igazán? Ez megerősít elhatározásomban.

A férfi: (Idegesen.) Te el akarsz hagyni?

A nő: Sőt ellenkezőleg . . . Elválok az uramtól.

A férfi: (Félre.) Hm . . . Hm . . .

A nő: És te feleségül veszel! (A férfi meg-rökönyödik.) Te nem is örülsz?

A férfi: (Gondolkodik.) Óh, hogyne . . . Hiszen te angyal vagy! (Komoly hangon.) De a dolognak mégis van akadály . . .

A nő: Ugyan mi?

A férfi: (Erkölesösködve.) És férjed? . . . És gyermekeit?

A nő: Mit törődöm velök, ha te szeretsz.

A férfi: (Hidegen.) Az igaz!

A nő: Futok az ügyvédemhez . . . Holnap! (El.)

HATODIK FELVONÁS.

A férfi: (Csengetve.) Jean! Kézításkámat Kocsit! Gyorsan!

A szolga: Elutazik a nagyságos úr?

A férfi: Koreába . . . Afrikába . . . A Déli-tenger szigeteire . . . az északi sarkra! . . . Midegy akárhova! . . . (Erényes felháborodással.) Férjét elhagyni! . . . Gyermekeit! Ez az asszony szívtelen.

Leszámolás.

Még nincs mögöttem semmi pálya,
Még nem rémít a sír homálya;
Ifjú szívvel, a kezdet kezdetén,
Hol más elindul, ott bevégezem én.

Leszámolok. A pernyi élet
Sújtott és áldott; kész a mérleg.
S bár soh'sem volt tengernyi kincsem,
Nem panaszlám, hogy semmim sincsen.

Reményem mindig volt, de mennyi!
Igaz, valóra nem vált semmi;
Ki tudja, hogy valóra válva,
Boldogít-e a szívek álma?

A kegyet sohasem kerestem,
De nem is volt, aki szeressen,
A ki megossza szívét velem;
Csak te ragyogtál felém: szerelem.

Te fényes voltál, színes, meleg,
Hol szürkék, ridegek az emberek;
Te mosolyt hoztál ajkaimra,
Hol sóhajoknak volt a hídjá.

Szemem akaratlan lezárom.
Óh édes érzés, bűvös álom!
Fényfolt az éjben: bús szerelem,
Maradj, maradj még, maradj velem!

És nincs tovább. Ha szerte nézek,
Mosolyogva várom a véget;
Volt örömem, volt szenvedésem.
Lehetne-e még másba' részem?

Leszámolék. A pernyi élet
Sújtott és áldott; kész a mérleg;
A mi eztán jó, csak változás:
Öröm, bű, egy sír, siránkozás . . .

Mohos Ágoston.**Az alagút.**— Irta: **Pogonyi Nándor.** —

Bárdos Elemér egyedül ült a »nem dohányszakaszban. Unottan nézett ki az ablakon s számlálgatta a gyorsan tünező telegráf-oszlopokat. A remek szép vidéket már nem is méltatta figyelemre. Hisz látta már ő azokat a hirtelen égbenyuló sziklákat, azokat a szeszélyes alaku hegyeket s azokat a hatalmas fákat annyiszor, hogy már észre sem vette, hogy igazában mi is a szép rajtuk.

Különb is abban a stádiumában volt az életnek, amikor a fiatalember kezd blazirttá válni, s adja az unalmasat, mint valami telivér angol.

Most már nem leste, mint hajdan, a Sebes-kőrösbe mosó pirospozsgás oláh asszonyokat. Nem is bámulta meg a legelésző marhanyájukat . . . A hosszú szőrű birkákat pedig észre sem vette most, pedig hajdanta olyan jókat tudott nevetni a jámbor állatkák bamba tekintetén, amelyet a prűszkölő nagy fekete masinára vetettek.

Ülhetett most miatta nem egy, de akár száz holló is a száraz galyakon, ügyet sem vetett rájuk, pedig még három év előtt is úgy megfigyelte az ilyen dolgokat.

De hát az idő halad! A fiatalember pedig huszonhatéves korában ma már tul van a fiatalos hevülékenységen.

A vonat egy sziszegő sipolás után megállott. A fiatal ember észre sem vette volna ezt, ha fülkéjének ajtaját egy bozontos fejű hordár fel nem rántja és oda egy paktáskát, meg két-három skatulyát be nem pakkol.

— No, most már elvitte az ördög a kényelmes utazást, gondolta magában az ifju, s bosszusan végig nézett a termetes hordáron, amint esetlen tipegéssel távozott a fülkéből.

Azonban az esetlen alak után nagyon is ideális alakzat lépett be a fülkébe. Tizenhat-tizenhétéves lányka lehetett. Amint belépett, egy kissé megütődött a fiatalember láttára. Azonban csakhamar magához tért. Az a daccal vegyes röpké mosoly, mely finom ajkain elvonult, arról a szilárd elhatározásról tett bizonyosságot, hogy ő már ki nem megy innen, ha itt van és megreszkírozza az utat a fiatal ember társaságában is.

A szép utitárs megjelenése Bárdosra sem mult el minden hatás nélkül; mert akármi-lyen blazirt volt is ő a természet szépsége iránt, még sem tudta érzéktelenül elviselni a szép utitárs szemének bűvös sugarait, s szinte zavarba jött, mikor annak szokásos üdvözlését elfogadta.

A vonat pár perc múlva indult.

— Jaj, de iszonyatos hőség van itt, szólt a szép utitárs.

— Parancsolja, hogy felnyissam az ablakot?

— Sőt kérem erre. Nem bírom ki ezt a meleget, pedig még igen hosszú út áll előttem. Hová méltóztatik, kérdé Bárdos, miközben leeresztette az egyik ablakot.

— Budapestre. És ön?

Szintén . . .

— No, ez pompás! Kettesben bizonyára nem lesz oly unalmas ez a hosszú út.

A fiatalember erre szükségét érezte, hogy bemutassa magát szép utitársnőjének.

Ekkor azután megindult köztük a társalgás erről-arról.

A szellemes hölgyecske egészen felvillanyozta az unott fiatalembert, úgy, hogy az már magában áldotta a sorsot, mely őt ezzel az utitársal összehozta . . .

Az idő pedig gyorsan haladt, mint a gyorsvonat, elannyira, hogy észre sem vették magukat, csak mikor elsötétült előttük a világ. Bent voltak az alagút alatt. Bárdos hirtelen felugrott, hogy felhúzza az ablakot, mert a füst egészen betódult az ő fülkéjükbe. Mire azonban kész lett vele, akkorára már kiértek az alagútból is.

— Na, most már csak hagyja úgy, szólt a hölgyecske, mikor látta, hogy Bárdos ismét leakarja engedni a nagy kinnal felhuzott ablakot, hisz úgy is mindjárt itt lesz a másik alagút.

— Bocsánatot kérek, hogy előbb nem voltam figyelmesebb, de csak akkor vettem észre már az alagutat, mikor benne voltunk . . .

— Na, nem baj! Legalább nem volt alkalomra, hogy visszaéljen a sötétség adta alkalommal. Felelt a hölgyecske nevetve.

— Óh kérem, hisz jön még több alagút is.

— Na, csak próbáljon, de ki is kap . . .

— Nem bánom, tartom a hátamat.

— Nem a hátán, hanem másutt. Nézz csak, van ám jó tenyerem, meg a körmeim is elég élesek . . .

E közben a gőzmozdony ismét begördült az alagút alá.

Bárdos egy hirtelen indulattól elkapatva, odahajolt szép utitársnőjéhez, átkarolta és forró csókot nyomott az ajkára.

A lányka ijedten lökte el őt magától és elkezdett keservesen sírni. Bárdos nem számított erre a hatásra. Azt hitte, hogy legfeljebb arcul legyinti őt a pajzán kis utitárs, és azzal vége lesz a dolognak, de most látta csak, hogy mi lett az eredmény.

A síró leány előtt annyira megsértette magát, hogy eleintén szólni sem tudott.

Mikor egy kissé magához jött, akkor mindenféleképen kezdte őt kérlelni. A kis leány azonban nem szólt semmit sem a mentegőtőzésre, sem a könyörgésre. Csak sirt, sirt keservesen . . .

E közben elértek a harmadik alagút elő is.

— Bocsásson meg nagysád, újra kérem . . . és most, hogy látta, mennyire szánom bűnöm, és hogy nem gondolok semmi rosszra, addig, míg az alagút tart, kimegyek a fülkéből . . .

És felkelt, hogy induljon kifelé.

A leányka azonban gyorsan felugrott, megfogta a karját, és így szólt félig nevetve, félig dacosan:

— No ne menjen hát ki. — félek a sötétben egyedül . . . —